

VIỆT CHƯƠNG

NGHỆ THUẬT NUÔI CHIM

Chích chòe than

NHÀ XUẤT BẢN MỸ THUẬT

VIỆT CHƯƠNG
NGHỆ THUẬT NUÔI CHIM

Chích Chòe Than

(Phụ lục: CHÍCH CHÒE ĐẤT)

THUẦN HÓA - BÍ QUYẾT LUYỆN THI HÓT

NHÀ XUẤT BẢN MỸ THUẬT

LỜI TỰA

Có nhiều độc giả trẻ viết thư về Nhà Xuất Bản hỏi là Ông Bà ta ngày xưa có thích nuôi chim rừng để nghe giọng hót và cho thú đá nhut ngày nay không. Chúng tôi xin trả lời là điều này có, nhưng không đông đảo người nuôi nhut chúng ta bây giờ, vì lẽ các cụ cho việc... “cầm tù” chim trời cá nước trong lồng là một cái “tội”.

Hơn nữa, ngày xưa đất rộng người thưa, đất đai phần lớn lại chưa được khai hoang trồng trọt, nên chim rừng được tự do sinh sôi nảy nở rất nhiều. Không những chim xuất hiện mọi nơi, mà lúc nào chúng cũng cất tiếng hót râm ran... vậy thì tội gì phải bắt nuôi cho hao hơi tốn sức?

Đừng nói chỉ ngày xa xưa, chúng tôi còn nhớ những năm đầu thập niên bốn mươi, lúc mà quê hương còn chưa vang tiếng đạn bom, sống ở làng quê thuộc tỉnh Quảng Bình, từ tờ mờ sáng đã nghe tiếng Chích Chòe véo von cất tiếng hót. Rồi tiếng Ác Là, tiếng Quạ, chim Khách, Sáo, Cưỡng... Buổi trưa, lại thêm giọng con Tụ Hú, con Bìm Bịp... Từ sáng đến chiều, từ bờ xa đến bụi gần, lúc nào cũng không ngớt tiếng chim kêu... Thế nhưng, sau đó năm mươi năm trở lại quê nhà thì cái cảnh huyên náo của đàn chim rừng kia gần

Chích Chòe Than

như mất hẳn! Một phần do bom đạn đã làm cho chim hoảng hồn bạt vía phải kéo nhau vào sống tận rừng sâu, núi cao. Một phần nữa do con người không còn sợ “tội” như người xưa nữa, nên đã thẳng tay săn bắt không chừa một loại chim nào...

Ngày xưa, Ông Bà mình chủ nuôi nhốt một vài loại chim để nghe tiếng hót và để làm cảnh như Cu Gáy, Họa Mi, Vàng Anh... Còn Chích Chòe, Cưỡng, Sáo, Hoàng Hoạch thì các Cụ nuôi từ chim con, chờ chúng khôn lớn thì thả ra cho quanh quẩn trong vườn nhà như các giống gia cầm khác... cho vui nhà vui cửa!

Chim non nuôi thả thường dạn: ngày quanh quẩn ngoài vườn kiếm ăn, tối sà vào nhà bếp, nhà ngang, chuồng heo, vĩa thóc mà ngủ. Nhiều con còn ra rừng tìm vợ tìm chồng, kéo nhau về vườn nhà làm tổ sinh con đẻ cái... trông cũng cảm động!

Cũng có rất nhiều thư yêu cầu chúng tôi viết thật kỹ về các giống chim rừng như Họa Mi, Chích Chòe... để các bạn có đầy đủ tài liệu tham khảo không gặp trở ngại trong việc thuần dưỡng, như các sách chỉ dẫn cách nuôi Yến Phụng và Yến Hót, mới được xuất bản gần đây.

Để đáp ứng lại lời yêu cầu này, chúng tôi sẽ lần lượt gửi đến bạn đọc các sách chuyên đề cập đến một giống chim hót như Chích Chòe Than, Chích Chòe Lửa, Họa Mi, Bò Câu... là những giống chim đang được các nghệ nhân khắp nơi thích nuôi.

Phong trào nuôi chim hót, chim cảnh ngày nay đã lan

rộng khắp nơi, từ thành thị đến thôn quê nơi nào cũng có những chợ chim, những điểm bán chim bày bán đủ loại chim, và những dụng cụ nuôi chim như lồng chim, cồng nước, thức ăn... Nghệ nhân nuôi chim chuyên nghiệp và tài tử, chỉ cần đến đây là thỏa mãn được mọi nhu cầu cấp thiết của mình.

Do thú nuôi chim vô cùng hấp dẫn, lại lành mạnh và không mấy tốn kém nên thu hút được số đông người hâm mộ, bất kể trẻ già và không phân biệt sang hèn giàu nghèo.

Gần như hằng ngày tại các tụ điểm, tại các Câu lạc bộ chơi chim, nhất là vào các ngày lễ và chủ nhật, từ tờ mờ sáng, các nghệ nhân quanh vùng đều tụ tập để trao đổi kinh nghiệm, hoặc chỉ dẫn cho nhau những điều cần biết về việc thuần dưỡng chim rừng. Họ đến đây cũng để được chim, thì chim hót hoặc đá...

Những kinh nghiệm trao đổi, bàn bạc với nhau được coi là điều quý hóa, nhất là đối với ai mới chập chững vào nghề, rất khát khao học hỏi nhiều điều, nhiều chuyện. Mà chuyện liên quan đến thú nuôi chim thì biết nói đến bao giờ cho hết?

Không khí của những buổi sinh hoạt văn hóa truyền thống tốt đẹp và lành mạnh này thường rất vui nhộn vào háo hức, nên lúc nào cũng thu hút đông đảo nghệ nhân đến tham dự.

Thú nuôi chim hót hấp dẫn người nuôi ở điểm, tự mình ra sức thuần dưỡng thành công chú chim rừng ngổ ngáo hoang dã thành con chim thuộc thuần tính dễ thương, lại còn siêng hót hơn cả khi chúng được sống tự do ở ngoài thiên nhiên cao

rộng! Một con chim thuộc như vậy giá trị của nó quý gấp cả trăm lần con chim hoang dã, vì nuôi cho nó sống được trong môi trường mới cũng là cả một vấn đề... gian nan rồi!

Thành quả đó tuy không “đáng nể” bằng các chuyên gia dạy thú dữ như Cọp, Beo, Voi, Sư Tử tại các đoàn xiếc, nhưng dù sao đây cũng là kết quả đáng mừng, sau những tháng ngày khổ công tập luyện bằng kinh nghiệm riêng của chính mình.

Vì như quý vị đã biết, nuôi một con chim hoang dã sống được trong môi trường sống mới với thức ăn tự tạo đã là một chuyện khó. Đến lượt tập cho con chim đàn dĩa, thích nghi được cách sống trong lồng chật hẹp tù túng để hót hay và siêng hót, thử hỏi đâu phải là chuyện dễ dàng, mà bất cứ ai cũng có thể làm được?

Việc thuần dưỡng chim càng khó, người ta càng say mê tìm tòi những kỹ thuật tiên tiến mới lạ hơn, để giúp mình sớm đạt được thành công tốt đẹp hơn.

Mà, kinh nghiệm đầy đủ thì đâu ai có thể đạt được trong một sớm một chiều!

Con Chích Chòe Than, tuy đã được chúng tôi nhiều lần đề cập đến trong vài cuốn sách Nuôi Chim và nhiều bài báo, nhưng nhận thấy vẫn còn có nhiều chuyện kỳ thú để viết về nó. Hy vọng cuốn sách nhỏ này sẽ giúp quý vị hài lòng hơn, với nhiều chi tiết đầy đủ hơn.

Bình Thạnh, tháng Mạnh Xuân Đinh Sửu.

VIỆT CHƯƠNG (Nguyễn Tú)

Chích Chòe Than, chú chim rừng dễ mến

Chim Chích Chòe Than (tên khoa học là *COPSYCHUS SAULARIS*), ở miền Bắc và miền Trung nước ta có nơi gọi là chim Chìa Vôi, có nơi gọi là chim Chích Chòe. Nhưng, tại miền Nam nó lại mang một tên khác là Chích Chòe Than, vì trong Nam còn có hai giống Chích Chòe khác, đó là Chích Chòe Lửa và Chích Chòe Đất.

Chích Chòe Than là giống chim rừng, xuất xứ tại quần đảo Nam Dương, nhưng về sau chúng có mặt khắp các nước vùng Đông Nam Á.

Tại nước ta, từ Nam chí Bắc, vùng nào cũng có nhiều Chích Chòe Than sinh sống.

Do giống chim này thích hợp với khí hậu vùng ôn

Chích Chòe Than

đời, nên hể vào mùa lạnh thì chúng bỏ xứ lạnh để di cư đến vùng ấm áp. Sang xuân, hết lạnh chúng lại trở về... Vì lẽ đó nên tại miền Bắc và bắc Trung phần, Chích Chòe Than chỉ xuất hiện vào mùa xuân và mùa hạ. Đến mùa ấm áp này chúng kéo về tranh giành lãnh địa, rồi bắt cặp làm tổ để... Trong mùa đông giá lạnh, họa hoàn lắm người ta mới thấy một vài con xuất hiện trong các bụi bờ, và tất nhiên là không bao giờ được nghe tiếng chúng hót.

Tại miền Nam thì Chích Chòe Than có mặt quanh năm, và sinh hoạt bình thường suốt cả hai mùa mưa nắng. Gần như lúc nào và đến đâu, ra vườn ra rẫy ta cũng nghe Chích Chòe Than cất tiếng hót véo von, kể cả sáng, trưa, chiều, tối...

Chính vì vậy nên hầu hết các nghệ nhân nuôi chim hót trong Nam đều nuôi Chích Chòe Than, chẳng khác nào đồng đảo nghệ nhân nuôi chim miền Bắc thích nuôi Họa Mi vậy. Có người nuôi một vài con, có người nuôi cả chục con. Thậm chí có nghệ nhân cả đời chỉ thích nuôi mỗi giống Chích Chòe Than không thôi; nếu có nuôi thứ khác là cũng để... “dặm” thêm cho vui mắt!

Do khí hậu thích hợp nên chim sinh sôi nảy nở rất nhiều, và quanh năm mùa nào cũng có thể mua nuôi được. Chim bồ thì có thể đánh bắt hay mua được cả năm, thường

thì mỗi khu vườn cây trái rộng chừng năm bảy công đất đã có một cặp đến trú ngụ. Còn muốn nuôi chim non, ta phải đợi đến mùa chim sinh sản, thường thì cuối tháng ba qua đầu tháng tư Âm lịch. Đến mùa này Chích Chòe Than rủ nhau về vườn cây trái cạnh nhà, tìm các hốc cây, bông cây để làm ổ đẻ. Nếu nuôi chim chuyền thì phải đợi qua cuối tháng tư bước qua tháng năm Âm lịch mới có.

Thường thì vào các tháng tư, năm, nghề nhân lựa mua chim con, chim chuyền về nuôi. Thuần dưỡng qua mùa sau (một mùa là một năm) là con chim đã nổi bật tài nghệ, có vùng chim đẻ sớm, nhưng cũng có nhiều vùng chim đẻ trễ, nhất là những lứa sau, nên có thể nói từ tháng ba Âm lịch đến tháng tám, tháng chín Âm lịch vẫn còn có chim Chích Chòe con để quý vị chọn nuôi.

Chích Chòe Than tuy là giống chim rừng, nhưng lại thích sống gần người. Ở đâu có người cư ngụ, là chắc chắn nơi đó có Chích Chòe Than sinh sống. Nhiều khi vào rừng ít khi bắt gặp chúng, mà ra vườn tược lại gặp chúng bay liệng qua liệng lại từ đọt cây này sang bụi cây khác chẳng khác gì con thoi!

Tính người mình thì thích lập vườn nên chung quanh nhà thường có vườn cây trái um tùm, vì vậy Chích Chòe Than mới rủ rê tìm đến kiếm sâu bọ mà ăn. Nơi nào có

ruộng vườn, có cây sâu cuốc bằm, là nơi có nhiều trùn dế, cũng là đất sống lý tưởng của giống chim này. Chúng thường sà xuống ngay sau đường cày khi thấy bóng dáng con trùn ngo ngoe bên cục đất mới mà không sợ cây roi của bác thợ cày đang quơ quơ phía trước!

Rồi cũng do vườn cây trái có nhiều hốc, nhiều bông nên Chích Chòe Than cũng tìm đến làm ổ đẻ. Vì thế, nhiều người gọi đùa con Chích Chòe Than là con “chim vườn”, chứ không hẳn là chim rừng!

Đây là con chim có ích cho nhà nông: nó nhát sâu bọ cho cây trái, lại cất tiếng hát véo von, thanh tao làm vui cuộc sống con người.

Tuy sống gần người, thế nhưng chúng lại nhát người, chứ không như loài chim Khách dạn dĩ đến nỗi người đến gần mà vẫn chưa muốn bay!

Bằng chứng cho thấy bắt một con chim bổi trong tay, mặc dầu ta phải nắm nường tay chứ đâu có nắm chặt chĩa, thế mà do quá sợ nên nhiều con phải chết ngất. Chúng chỉ giãy giụa một chút rồi... thì mình mềm oặt!

Nuôi chim bổi quý vị cũng thấy đó, đâu phải chuyện dễ, dù ta đã cố tìm nhiều cách để cho chim sống được yên ổn tới đa trong môi trường sống mới, chắc gì mười con

nuôi sống đủ cả mười! Mặc dầu thức ăn nước uống, sâu tươi, cào cào được “dâng tận miệng” chứ có phải bỏ đói bỏ khát đâu!

Con chim bói bị bắt thì sợ hãi quá mà bỏ cả ăn uống, thân ốm trơ xương, ba bốn hôm sau là lăn xuống hố!

Chích Chòe Than là giống chim hót có thân mình nhỏ chỉ bằng nửa chim Sáo nhưng lại vô cùng nhanh lẹ. Chim có đôi cánh khỏe giúp chim bay lượn qua lại từ chót vót ngọn cây bở nhào xuống thấp, từ vườn nọ vụt sang vườn kia chớp nhoáng lẹ làng, có nhanh mắt ta mới theo dõi chúng được.

Tôi nhớ những lần đi bẫy Chích Chòe Than giữa vườn cây im ắng, trong khi ngồi thu mình trong lùm cây, mắt căng ra để theo dõi sự xuất hiện của con chim rừng mãi mà không thấy tăm hơi, không ngờ đằng kia chú chàng đã sa vào lưới rập rờ!

Chích Chòe Than thân mình phủ hai sắc lông đen trắng: phần bụng, bên dưới đuôi và rìa cánh là lông trắng; phần còn lại như đầu, cổ, lưng, phần trên đuôi phủ lông đen.

Phần lông đen thì toàn sắc đen tuyền, còn ngời sắc biếc. Phần lông trắng thì toàn sắc trắng phau. Hai phần

lông có đường cắt ranh giới rạch ròi nên trông con chim có nét đẹp riêng, như chiếc áo vá quàng ngổ nghĩnh của người đàn bà nghèo tội nghiệp ngày xưa...

Thỉnh thoảng cũng bắt gặp vài con Chích Chòe Than mình phủ toàn một sắc lông đen nhánh, hoặc cũng có con mình tro bông như Cà Cưỡng trông cũng lạ. Chích Chòe mình toàn lông trắng hình như không có trên đời này, vì chúng tôi chưa thấy bao giờ và cũng không nghe một nghệ nhân nào nói đến.

Với gà nòi (gà chọi) thì những con có sắc lông lạ như vậy thường là gà hay, vì sắc lông ứng vào Ngũ Hành, như lông trắng (gà nạch) thuộc mạng Kim, lông đen (gà ô) thuộc mạng Thủy... Còn chim Chích Chòe hót, đá hay hoặc dở là do tài nghệ riêng của mỗi con, chứ không ảnh hưởng đến sắc lông. Bằng chứng cho thấy nhiều con có màu lông lạ, nhưng nòi hót hay đá cũng không lộ được đòn phép gì đặc biệt để thắng người ta.

Tuy vậy, những con chim này thường có cái giá riêng đặc biệt của nó, vì trên đời này có những nghệ nhân thích “tham thanh chuộng lạ”, mà khi đã thích thì với giá nào cũng gắng dốc tiền túi ra mua!

Giống chim Chích Chòe Than ở miệt ngoài thân mình to hơn, đôi chân cũng cao hơn so với chim trong Nam,

nhưng giọng hót thì luyện láy giống nhau.

Bản tính của chim này rất hung hăng như chim Họa Mi. Tiếng hót của chúng tuy êm ả, véo von, nhưng thực chất là biểu tỏ quyền lực của mình trong một vùng lãnh địa riêng, ngăn cấm những chú chim lãng tử léo hánh đến... dù là chỉ mong kiếm chác con sâu con bọ dần bụng rồi đi! Nếu có ai đó “giả nai” lì lợm bất lịch sự xông vào thì chắc chắn sẽ bị một trận đòn nhừ tử!

Chắc quý vị cũng đã từng thấy những con Chích Chòe rừng chọi nhau chí tử? Chúng nó xáp vào “vo cục” lại với nhau lẫn tròn ra đất, tha hồ cấu xé, mổ quặp... đến nỗi quên trời quên đất, quên cả sự nguy hiểm đang chực chờ bên mình!

Trẻ mục đồng thường chờ những cơ hội này để hưởng trò “Trai cò mổ nhau ngư ông đắc lợi”, cứ bình tĩnh bước tới chụp được trọn đôi về nhốt riêng ra hai lồng mà nuôi cho thỏa thích!

Do có giọng hót hay lại hung hăng háu đá nên con Chích Chòe Than mới được nhiều người thích nuôi. Hơn nữa, giống chim này nếu bắt nuôi từ nhỏ thì “khôn”, mau dạn người nên nuôi thả cho bay nhảy tự do trong nhà, trong vườn mà không sợ bay mất.

Chích Chòe Than

Có nhiều con Chích Chòe Than sống mãi trong nhà, mỗi ngày cứ đi đi về về cho đến ngày già nua mà chết. Do cái tính chung thủy đó của chúng mà ở quê, gần như nhà nào cũng nuôi thả một vài chú chim này để làm cảnh cho vui.

Chim đã nuôi thả thì đâu cần cho ăn thêm. Chỉ cần đặt chiếc lồng cũ của nó vào một nơi cố định, nơi không có chó mèo phá quấy là tối về chim chui vào ngủ. Cần thận hơn, người nuôi vẫn đặt sẵn trong đó một cống nước, cống thức ăn, cống sâu hay cào cào để chim biết nơi đó có thức ăn mà không hề quên chỗ ngủ.

Chim nuôi thả chỉ bay đi biệt dạng khi nơi ở của chúng không an toàn cho tính mạng của chúng, như thường bị chó mèo trong nhà săn bắt, như bị trẻ con lấy gậy gộc đuổi xua, hoặc là do lồng nuôi chúng (luôn luôn mở rộng cửa) không để sẵn thức ăn nước uống như chúng tôi vừa trình bày ở đoạn trên. Cũng có trường hợp khi đến mùa sinh sản, “chim nhà” bắt cặp với chim rừng và bay đi biệt, đến nỗi quên cả lối về...

Chích Chòe Than quả là chú chim rừng dễ mến. Tuy nhát nhưng nuôi mau dạn, mà khi đã dạn thì hót suốt ngày, nhất là trong giai đoạn căng lửa!

Chích Chòe Than, chàng ca sĩ tài hoa

Con Chích Chòe Than quyến rũ người nuôi nhờ vào giọng hát tài tình của nó. Đây đúng là cung đàn muôn điệu, khi nghe chim hát không ai nỡ dời chân, dù công việc có gấp gáp vội vàng!

Mỗi buổi sáng, giọng chim Chích Chòe Than hát từ trên đọt cây tre, cây gòn hay cây sầu riêng, vú sữa... nghe sao thánh thót, êm nhẹ mà vang xa khiến nao nao lòng người. Có người ghiền giọng con Chích Chòe Than như ghiền giọng chim Cu Gáy, ngày nào không nghe được một đôi lần thì trọn ngày cứ ngẩn ngẩn ngơ ngơ như nhung nhớ một cái gì, thiếu thốn một điều gì...

Và, nếu cuộc sống phải rời xa xứ, nỗi nhung nhớ đó càng trở nên quay quắt, không bút mực nào tả nổi!

Ở miền Nam do khí hậu ôn hòa nên Chích Chòe Than hiện diện quanh năm và hót quanh năm. Nhưng, ở miền Bắc vào mùa lạnh chim phải đi trú đông nên gần như trọn sáu tháng cuối năm không ai được nghe giọng Chích Chòe cất tiếng hót. Và, khi nghe Chích Chòe hót thì đó là lúc mùa xuân với khí trời ấm áp đang trở lại quê hương!

Khác với nhiều giống chim khác, Chích Chòe Than khi hót không bao giờ đậu ở dưới đất hay các cành thấp, mà chọn những cây cao nhất vùng, rồi đậu lên tận ngọn chót vót của cây đó mà hót. Do đó, tiếng hót của nó mới vang xa, có khi đi một hai cây số vẫn còn nghe được.

Khi đã chọn được vị trí ưng ý để hót thì chim cứ yên vị một chỗ như vậy mà say mê hót liên tục suốt một thời gian dài, có khi mười lăm phút hoặc nửa giờ là thường. Đứng trên độ cao như vậy, chỉ có súng hơi may ra mới bắn tới, nên Chích Chòe Than yên chí đứng hót, lại vừa có dịp dõi mắt quan sát từ xa.

Hót mãi một lúc chán chê, bất thần chim vụt bay sang một ngọn cây cao khác cách đó độ năm ba trăm thước, rồi ung dung hót tiếp... Những cử hót đó thường xảy ra buổi sáng, nhất là những buổi sáng đẹp trời, hoặc sau một cơn mưa lớn!

Nuôi trong lồng, khi căng lửa, Chích Chòe Than khi hót cũng đứng trên cành đậu. Nó đứng yên vị một chỗ, dáng vẻ tự tin, và hót liên tục... Không bao giờ người ta thấy Chích Chòe Than hót khi thấy nó đứng ở sào lồng hay bay bầu vào vách lồng...

Giọng hót của Chích Chòe Than mang những ý nghĩa sau đây:

- Hót để dương oai: Như quý vị đã biết, mỗi con chim, thú hoang dã thường chọn cho mình một lãnh địa riêng để chính nó và gia đình nó sống. Làm chủ một vùng đất không phải là chuyện dễ, chúng phải áp dụng “luật kẻ mạnh”, nghĩa là phải đấu đá hết mình, có khi phải bỏ mạng! Con vật nào thắng thì chiếm đất, kẻ thua tất nhiên phải tự động rút đi phương khác làm ăn! Người ta bảo “luật rừng” là vậy, mạnh được yếu thua... Câu “Rừng nào cọp nấy” là nói đến lãnh địa riêng của những con vật mạnh này. Chúng có quyền kiếm ăn và làm tổ trưởng trong vùng chúng chiếm giữ. Đồng thời cũng cố gắng ra oai để xua đuổi kẻ thù đồng loại, vì cuộc chiến đấu tranh giành đất đai có thể bất thần xảy ra lúc nào trong ngày, và con nào mạnh là con đó được quyền giữ đất...

Con Chích Chòe Than đứng trên ngọn cây cao mà hót là để dõ dẫm tầm mắt ra canh chừng sự xuất hiện của kẻ

thù. Và tiếng hót của nó vừa mạnh mẽ vừa tự tin là ngụ ý biểu tỏ sức mạnh của mình cho “thiên hạ” biết. Mỗi buổi sáng, lúc tinh thần còn hưng phấn, nó hót ở nơi này một lúc rồi lại bay sang nơi khác hót thêm một lúc, có dụng ý cho kẻ thù biết rằng “đất này đã có chủ” để kẻ thù kiêng mặt mà lánh xa...

Khi mặt trời lên cao thì Chích Chòe đi tìm mồi ở trong vườn cây thấp. Nếu nó phát giác ra có con Chích Chòe Than nào đó táo tợn kiếm ăn trong vùng là nó ra sức đánh đuổi để cố giành phần thắng về mình.

- *Hót để biểu tỏ tình cảm*: Chích Chòe Than chỉ sống đủ đôi trong mùa sinh sản. Sau mùa sinh sản thì “anh đi đường anh, tôi đi đường tôi”, trống mái mỗi con một phương, mạnh ai nấy sống. Chim trống thì mỗi con có một lãnh địa riêng, còn chim mái thì âm thầm đi kiếm ăn cùng khắp, chẳng bị ai xua đuổi mà cũng không có ai theo đuổi...

Đến mùa sinh sản thì chim trống khát khao tìm vợ, nhưng do không dám rời bỏ lãnh thổ của mình nên cả ngày cứ cất tiếng hót cao vút để tỏ tình. Các chị mái thì vô cùng khôn ngoan, cứ bình tĩnh vừa kiếm ăn vừa ngao du từ vườn này sang vườn nọ để... tha hồ chọn lựa anh trống nào có giọng hót hay nhất, mạnh mẽ nhất mới lân la đến gần...

Do biết được tình ý của các nàng, nên Chích Chòe trống chỉ còn cách gân cổ hót vang cho đến khi được vợ thì thôi.

Mà Trời sinh ra cũng lạ, hầu hết mọi vùng, áp Tết Nguyên Đán trở đi các chim ở ngoài trời đều đủ lửa nên hót rất căng. Đây mới đích thực thời gian chim chia vùng ảnh hưởng, và cũng là lúc sắp đến mùa sinh sản để bảo tồn nòi giống...

Các nhà điều học nổi tiếng của phương Tây cũng đồng ý rằng: trong mùa sinh sản, tự chim mái đi tìm chồng, và các nàng chỉ chọn lựa con trống nào có giọng hót hay nhất, đủ sức quyến rũ (tất nhiên đối với cô nàng) mới chịu chấp đôi mà thôi. Như vậy thì chim trống nào có giọng hót hay thì được vợ trước, anh nào hót dở thì được vợ sau (?). Nhưng chắc không anh nào bị “phòng không chiếc bóng”, nhất là với Chích Chòe Than, thường bị cảnh “Trai thiếu gái thừa”, do chim mái đâu bị ai săn bắt, mà dù có sa vào bẫy cũng được thả ra...

Khi đã có đôi có lứa rồi, trống mái từ đó bay đâu cũng có cặp, Chích Chòe Than trống từ đó thỉnh thoảng mới hót một vài hơi rồi thôi, chứ không hót nhiều giờ như trước đây nữa.

Khi trống đồng hót thì mái bay tìm mỗi đầu đó, nên anh chàng cũng chột dạ bay hút theo bóng nàng liền.

Trong những ngày Chích Chòe mái ấp, chim trống mới hót căng, mặc dù nó phải tìm mỗi nuôi mình và nuôi luôn cô vợ đang nằm ổ.

- *Hót do sự hưng phấn*: Vào những buổi trưa im vắng, hay trong những lúc ngoài trời đang chuyển mưa, hoặc mưa nho nhỏ, Chích Chòe Than cất tiếng hót khe khẽ (như chim Chích Chòe Lửa đi chuyện) đó là sự hưng phấn bất thường của chim. Giọng hót này nó khác với giọng hót từ sáng tinh mơ, khác xa với giọng hót lúc sắp thi hót, thi đá với chim lạ.

Một đẳng thì hót giọng nhỏ như thủ thỉ, như thì thầm, như ngâm nga nho nhỏ. Còn một đẳng thì hót mạnh mẽ như nạt nộ, như gầm thét vào tai, như gươm đao giao chiến. Ngay người ngoài nghề mới nghe qua cũng có thể dễ dàng phân biệt được ngay.

Hầu hết người nuôi Chích Chòe Than đều muốn nghe chim hót được giọng rừng, tức là giọng “nguyên thủy” của nó. Giọng rừng hay ở chỗ có nhiều âm điệu, nhiều tiết tấu, nhiều khi luyến láy thật hay chẳng khác nào gió cuốn, mưa rơi, khi xa khi gần, khi nhặt khi khoan, khi êm dềm

lúc dồn dập...

Con chim hót được giọng hay như vậy là những chim già, có nhiều năm phong sương lăn lộn rộng rãi ở đây đó ngoài rừng, ít ra cũng vài ba năm tuổi trở lên...

Ai cũng biết giọng chim hót thường ảnh hưởng sâu đậm đến những âm thanh lạ xảy ra trong các môi trường sống của chúng.

Con Chích Chòe Than nếu sống nhiều năm ở vùng rừng sâu núi cao, hoặc ở giữa trảng tranh, nơi lau sậy rộng rãi thì giọng nó cao vút, thanh tao lại chậm rãi. Trong khi đó con chim sống ở vùng ven đô giọng hót có vẻ gấp gáp, ngắn gọn, sự tự tin sẵn có như bị giảm sút một phần nào... Do ảnh hưởng tiếng ồn của động cơ xe cộ và nhà máy chẳng? Do ảnh hưởng môi trường sống gấp vội, thường xuyên phải sống bất ổn do cuộc sống phức tạp xảy ra chung quanh chẳng?...

Bằng chứng hiển nhiên đã cho chúng ta thấy, nếu treo một lồng Họa Mi cạnh lồng chim Chích Chòe Than, thì trong một thời gian vài ba tháng, ta nghe giọng hót của chúng sẽ lai căng nhau một cách rõ nét.

Trong giọng hót của Chích Chòe bây giờ có pha lẫn tiếng hót của Họa Mi. Và ngược lại trong giọng hót của

Họa Mi cũng phẳng phất có âm điệu của giọng Chích Chòe Than!

Nhưng, muốn được nghe giọng rừng thì tiện nhất chỉ nên nuôi chim bồi. Chim bồi là chú chim rừng già nua đánh bắt được bằng bẫy. Chim này rất nhát người nên thuần dưỡng phải mất một thời gian dài. Và việc thuần dưỡng không phải là chuyện dễ dàng, ai ai cũng có thể làm được! Chính vì vậy, người ta mới ngại nuôi.

Còn nuôi chim non hay chim chuyên thì làm sao đòi hỏi có giọng hót hay ho được?

Chim con nuôi độ vài ba tháng tuổi đã bắt đầu tập hót. Giọng hót của nó chẳng khác gì “kính nhật tụng”, cứ rí rả đều đều một điệu từ tháng này qua tháng khác, bảo sao nghe hoài không chán!

Muốn cho chim con hót hay, bắt chước được giọng rừng thì có nhiều cách, như khâu băng giọng hót bậc thầy vào băng cassette để cho chúng nghe hằng ngày. Cũng có thể chịu khó đem chim đến các tụ điểm chơi chim để cho chim dượt. Dượt ở đây có nghĩa là cho chim nghe được những giọng chim hót đang thời căng lửa mà bắt chước dần dần.

Thường thì khi mới được nghe giọng chim lạ chúng

tỏ ra “khớp”, nhưng khi về nhà chúng lại hăng lên và hát hay hơn... Chim con nuôi được vài ba mùa đã có giọng hát hay, và tất nhiên là rất dạn...

Chích Chòe Than, con chim “văn võ song toàn”

Chúng ta đã biết Chích Chòe Than là giống chim rừng có giọng hót tuyệt hay. Đã thế, chúng còn siêng hót. Trong thời gian căng lửa, Chích Chòe Than có thể mở miệng hót suốt ngày, gần như không biết mệt.

Nuôi chim hót mà gặp giống hót hay và siêng hót như vậy, thử hỏi nghệ nhân nào mà không ham?

Cũng chính nhờ vào đặc điểm này mà Chích Chòe Than mới được nhiều người chọn nuôi. Trong các giống chim rừng nuôi hót, chim Chích Chòe Than được nuôi với số lượng nhiều hơn cả, nhất là ở các tỉnh phía Nam.

Thế nhưng, Chích Chòe Than lại còn một đặc điểm nổi bật khác khiến ai đã từng nuôi nó là đam mê, đó là tính hung hăng và háu đá của nó.

Bản tính của Chích Chòe Than là hung hăng, ưa gây sự, như giống gà tre hay gà nòi đá độ. Trong thời gian căng lửa (sung sức nhất), nếu kẻ lồng đến gần một chim đồng loại là nó sửa bộ nghênh ngang: đôi chân hơi khuyu xuống như chàng võ sĩ đứng tấn, rồi vai nghiêng, cánh xệ, mặt niềng như sẵn sàng nghênh chiến.

Nếu đặt hai lồng sát lại gần nhau thì chim nhảy xuống đáy lồng, tìm cách áp sát vào địch thủ quyết tử chiến với nhau, không chút e dè, kiêng nể!

Tất nhiên, chim rừng có nhiều giống biết đá, chứ không riêng gì Chích Chòe Than, chẳng hạn như Họa Mi, Cu Gáy, Khướu, Hoành Hoạch... nhưng cái tính “nóng như Trương Phi” kèm với thái độ lấc cấc “dễ ghét” thì có lẽ trên đời này chỉ có anh chàng Chích Chòe Than và gà tre mới có mà thôi.

Nếu đi bẫy Chích Chòe Than, quý vị sẽ thấy giống chim này hiếu chiến thấy khiếp! Chim mới vừa treo lên xong, cất tiếng hót được vài hơi là con chim rừng từ đâu đã vụt đến, và nó hung hăng lao thẳng vào đá để chịu sập bẫy trong tích tắc! Có nhiều con dính lưng búng trong lưới rập đã không bật vía kinh hồn, còn tỉnh táo cắn mổ con chim mới cho đã tức!

Chim trống hung hăng không nói làm gì, giống Chích Chòe chim mái cũng rất dữ. Có nhiều trường hợp chim mái trong lục vừa hót lên, cặp chim trống mái từ đâu đã vụt đến. Trong khi con Chích Chòe trống còn chuyển một hai cành để tiếp cận kẻ thù thì chị mái đã lao vào tấn công tới tấp, và thế là vương bầy! Con chim mái bị “tạm giam” một chút để chờ bầy xong chim trống thì mái mới được thả ra để tiếp tục sinh sản mùa sau...

Do cái tính hung dữ quá quắt như vậy nên Chích Chòe Than mới bị sa vào bầy rập, đến nỗi nhiều vùng rộng lớn chỉ còn lại toàn là chim mái không thôi! Chim mái cũng háu đá (không thua gì Cu Gáy mái), nhưng giới bầy chim hề bắt được chim mái là thả ngay tại chỗ, chứ không ai lại làm cái chuyện ác đức sát hại một con nào.

Riêng Cu Gáy mái thì không ai thả, do không ai tài nào phân biệt được con nào là Cu trống, con nào là Cu mái vì hình dáng bên ngoài chúng không khác gì nhau. Khổ nỗi, chim Cu Gáy mái cũng biết gù, biết gáy như chim trống thì đâu ai có tài phân biệt ngay được! Nhiều khi về nhà nuôi đến mấy tháng, theo dõi mãi mới phân biệt được!

Trong khi đó thì con Chích Chòe Than mái có bộ lông tối hơn chim trống, nhất là ở phần ngực lông đen mốc chứ không đen nhánh, người trong nghề nhìn sơ qua là

phân biệt được ngay.

Ngay đối với con Chích Chòe trống bồi đánh bầy về, những con nào xét thấy yếu sức, xước lông cánh, rụng lông đuôi, hoặc nuôi qua một thời gian mà thấy quá nhát hoặc hót không ra gì thì chủ nuôi cũng tính đến chuyện phóng sanh cho chim bay vào rừng mà sống, chứ không ai lại nghĩ đến chuyện nhốt lông nường chả bao giờ!

Con chim khi đã suy, có nuôi tiếp cũng khó sống, mà có “vực” lên được cũng mất thời gian và tốn kém rất nhiều, mà thả ra rừng thì nó lại còn có cơ hội để sinh tồn nòi giống được. Hơn nữa, thân mình chim chỉ nhỉnh hơn cái hạt mít thì dù có tiếc mà ăn cũng không mập béo gì, lại còn tốn công vất lông vô ích.

Giới đi đánh bắt chim bồi về nuôi, tuy ít có người hiểu được luật lệ bảo vệ thú rừng, nhưng hầu hết mọi người đều thả ngay chim mái, và chỉ giữ lại nuôi những chim trống mạnh khỏe mà thôi.

Hơn nữa, quý vị cũng biết giá một con Chích Chòe Than bồi đâu có đáng giá là bao: chỉ có sáu bảy ngàn bạc. Vì vậy, gặp con nào tốt thì nuôi, còn con nào không vừa ý thì thả không tiếc. Nuôi chim bồi, tiền mua con chim không nhiều, mà tiền tốn kém trứng kiến, sâu, cào cào mới là

đáng ngại! Những tháng đầu thuần dưỡng là những tháng tốn kém nhất, phải bồi bổ cho chim nhiều nhất. Vì vậy, lỡ mua con chim không vừa ý thì thả sớm lại càng đỡ công nuôi!

Cũng do bản tính chim Chích Chòe Than hung hăng háu đá, nên một số nghệ nhân thích nuôi Chích Chòe Than để cho đá, như đá chim Họa Mi vậy. Con chim đã nuôi đá thì không cần nghe hót, người nuôi chỉ lo luyện tập cho nó đá hay mà thôi.

Người nuôi chim đá là người có nhiều kinh nghiệm riêng về ngành này: như nghệ thuật tuyển chọn con chim có những đặc điểm như thế nào, rồi nuôi nấng chăm sóc với phương pháp nào... Kỹ thuật nuôi chim đá có khác đôi chút với kỹ thuật nuôi chim hót.

Kinh nghiệm này cũng thường được “cha truyền con nối”, chứ không ai chịu chỉ biểu cho ai. Và cũng như giới nuôi gà nòi đá độ, kinh nghiệm của mỗi người mỗi khác, ít ai giống ai, mà cũng ít ai chịu phục tài ai... Chính cái tính ích kỷ này đã biến họ thành những người có mở kiến thức hẹp hòi, phiến diện của năm anh mù sờ voi: kẻ quả quyết con voi giống con đũa, người lại cãi con voi giống cái cột nhà...

Chúng tôi sẽ trình bày kỹ vấn đề này vào những mục sau hầu quý vị.

Mùa sinh sản của Chích Chòe Than

Thời tiết trong năm ảnh hưởng sâu đậm đến đời sống của các loài chim thú hoang dã.

Như mùa xuân thời tiết ấm áp, khí hậu mát mẻ, cây cối đâm chồi nảy lộc xanh tươi, côn trùng cũng sinh sản ra nhiều, nên các loài chim thú được tha hồ ăn uống no nê nên con nào cũng mập mạp, tươi tỉnh. Bù lại, trong suốt mùa đông lạnh giá, cây cỏ tàn rụi nên chim muông phải vất vả kiếm ăn bữa đói bữa no khiến thân xác gầy còm.

Khi thân xác đã mập mạnh, sức lực được sung mãn thì cũng là mùa sinh sản của chúng bắt đầu. Thú hoang dã vốn sinh sản có mùa, khác với thú đã được thuần hóa nhiều đời.

Tại miền Nam, mùa sinh sản của chim rừng bắt đầu

từ đầu mùa mưa, tức là khoảng đầu tháng tư Âm lịch. Chim Chích Chòe Than cũng vậy.

Mùa sinh sản của chim kéo dài khoảng ba tháng, từ tháng tư đến tháng bảy ta mới chấm dứt, nghĩa là vào giữa mùa mưa trong năm.

Trong thời gian này, mỗi cặp chim cha mẹ không phải chỉ đẻ một lứa duy nhất, mà thường là vài ba lứa. Hễ lứa con đầu tập bay thì chim mẹ xoáy ổ để qua lứa trứng thứ hai... Và lứa trứng thứ ba cũng cách khoảng với thời gian như vậy.

Chim Chích Chòe Than đẻ mỗi lứa chừng ba bốn trứng, và thường nở được vài ba con. Mỗi cặp chim cha mẹ sau mùa sinh sản cũng cho ra đời khoảng gần chục con chim chứ đâu phải ít.

Với Chích Chòe Than thì vào tháng chạp năm trước, trống mái đã bắt đầu mập mạnh, sung sức. Thời gian này thì chim đã thay lông xong. Chim trống đã bắt đầu hát căng trở lại. Sau rằm tháng giêng, nếu để ý quý vị sẽ thấy Chích Chòe Than đã bắt cặp với nhau, đi đâu cũng có đủ trống mái như hình với bóng. Có khi nàng bay trước, chàng vút cánh bay theo, từ cây nọ chuyển sang cây kia như chơi trò cút bắt. Cũng có khi chàng say sưa đứng hát trên đọt

cây cao thì nàng lại vẫn vợ ở những cành gần đó...

Xin lưu ý là chỉ vào mùa sinh sản thì giống chim này mới sống đủ cặp mà thôi. Chúng không như bồ câu, cặp nào đi theo cặp nấy cho đến suốt đời. Chỉ trường hợp một trong hai con bị chết, thì con kia mới chịu tìm con khác để kết “bạn đời” mà thôi.

Thời gian hưởng “trăng mật” giữa chàng và nàng kéo dài độ một vài tháng, cho đến khi mùa mưa bắt đầu, thường thì cuối tháng ba hay đầu tháng tư Âm lịch, cũng là mùa sinh sản của chim bắt đầu. Thông thường thì như vậy, nhưng cũng có trường hợp ngoại lệ, vì có năm cuối tháng ba Âm lịch ngoài chợ chim đã thấy bán Chích Chòe Than con. Điều đó cho thấy chúng đã đẻ trước đó cả tháng rồi!

Thật ra thì điều này không có gì đáng để ngạc nhiên, vì tùy theo thời tiết và khí hậu của mỗi vùng, mà mùa sinh sản của chim bắt đầu sớm hoặc trễ hơn một số vùng khác. Điều này thì những người làm nghề đánh bắt chim có kinh nghiệm nhiều năm biết rất rõ. Chẳng hạn như vùng rừng núi Bà Rịa, mùa sinh sản của Chích Chòe Than trễ hơn nơi khác. Nhiều khi đến tháng bảy Âm lịch, người ta vẫn còn bắt gặp những ổ chim con mới nở. Có lẽ đây là lứa con muộn màng sau cùng của mùa sinh sản chăng?

Đến mùa sinh sản thì vợ chồng Chích Chòe Than lảng xãng lòng sục trong các vườn cây trái quanh nhà để tìm những hốc cây, những bông cây mà làm ổ đẻ. Giống chim này thích làm tổ trong các bông cây như sầu riêng, vú sữa, mít, điều, bưởi... Thường thì ổ của chúng có độ cao vừa phải, chỉ cách mặt đất độ vài ba thước là cùng.

Người ta cũng dễ ý thấy những đôi chim Chích Chòe Than nào đã làm tổ ở đây năm trước thì năm sau chúng lại trở về ổ cũ mà đẻ.

Ông bà mình ngày xưa tin ở câu “Đất lành chim đậu” nên trong vườn nhà mà thấy các giống chim rủ nhau về làm ổ đẻ thì cho rằng đó là điềm lành, nên nghiêm cấm con cháu đến quấy phá ổ của chúng. Với Chích Chòe Than, do biết chim thích làm ổ trong bông cây, nên các Cụ mới tìm những cái tin nước mắm (ngày xưa đựng nước mắm trong tin, một loại hũ sành có đáy và miệng nhỏ hơn miệng chén, nhưng giữa lại phình to, dung tích đựng được vài lít nước mắm) gác sẵn ở chằng ba cây cam, cây bưởi trong vườn cho Chích Chòe Than làm ổ đẻ.

Đang mót đẻ mà gặp được cái “hốc” lý tưởng như vậy thì Chích Chòe Than chẳng còn ngần ngại gì mà chui vô liền. Chúng thay phiên nhau tha cỏ khô về chùng một nắm và xoáy thành ổ một cách thô sơ, rồi đẻ trứng vào đó.

Sau này, người ta cũng bắt chước cách đặt tin ở các chằng cây ba cho Chích Chòe Than đẻ, nhưng mục đích là để chờ dịp bắt chim con về nuôi!

Việc bắt chim con trong ổ, mới nghe qua nhiều người tưởng dễ, như cho tay lấy tiền trong túi của mình lúc nào cũng được. Thật ra, đó là chuyện khó, nếu không qua kinh nghiệm đôi ba lần thì chưa chắc đã thành công.

Thường thì phát giác ra ổ chim, ai cũng nôn nao muốn biết rõ tình hình trên đó ra sao, như chim đã đẻ chưa? Đẻ được mấy trứng rồi? Hay con đã nở rồi? Được mấy chim con, và con bao lớn?... Do muốn tìm hiểu cho bằng được nên cứ ra ngóng vào trông, cứ thập thò rình rập... Chim thì vốn nhát, khi phát giác có người rình mò như vậy thì chúng liền bỏ ổ hoặc dời ổ đi nơi khác.

Có khi ta lên trèo lên thấy rõ trong ổ có hai ba trứng đang hoàng, nhưng vài hôm sau lên trèo lên thì chỉ thấy một nắm rác lạnh tanh. Vậy thì những trứng đó biến đi đâu? Nhiều người tin là cho chim cha mẹ cắp trứng đi qua ổ mới. Thật ra thì do chuột, rắn mồi hoặc rắn tha đi, vì trứng chim là món ăn khoái khẩu của các loài này. Lúc chim cha mẹ ấp trong ổ là “nhà có chủ” chúng không dám tự tung tự tác, nhưng khi biết chắc tử không khóa thì kẻ trộm đâu còn chút ngại ngần gì!

Không những khi ổ còn là trứng, mà khi chim con vừa nở ra, nếu chim cha mẹ phát giác có hơi hám của bàn tay người mó vào thì chúng sợ hãi mà bỏ ổ! Trừ trường hợp chim con đã mở miệng kêu được tiếng khá to (ít ra cũng nở được hơn tuần tuổi) thì chim cha mẹ mới lân la đến gần ổ, và thỉnh thoảng mới liều lĩnh vào đút mồi cho con. Do chim cha mẹ không dám vào ổ nằm úm con, trong khi lũ con thì rất cần được ủ ấm, nên thường thì chim con bị chết lạnh, và đôi vì cha mẹ chúng đâu có đút mồi được đầy đủ...

Chính vì vậy, muốn bắt Chích Chòe Than con trong ổ về nuôi, ta phải chịu khó canh chừng đúng ngày chim sắp ra ràng mà bắt. Phải để tâm theo dõi từ ngày chim cha mẹ tha rác về làm ổ. Một thời gian sau, nếu chỉ thấy một con thường ra vô ổ không thôi thì biết con chim mái đã đẻ và bắt đầu nằm ấp. Chấm ấp đúng 16 ngày thì trứng nở, và chim con vào ngày tuổi thứ 25 đã ra ràng. Chim ra ràng thì thường lấp ló ở ngoài cửa tổ để chực tập bay...

Trong trường hợp thỉnh lĩnh phát giác được cái ổ Chích Chòe Than, nhưng không biết rõ tình trạng trong ổ đang còn trứng hay đã nở con, và con đã được bao nhiêu ngày tuổi, thì ta hãy đứng xa mà quan sát những hiện tượng sau đây:

- Nếu đang ấp hoặc con còn quá nhỏ thì suốt ngày chỉ có mỗi một mình chim trống ra vô ổ mà thôi. Chim trống có nhiệm vụ đi tìm mồi về nuôi chim mái đang bận nằm ổ.

- Nếu thấy đôi chim cha mẹ cùng rời ổ để đi tìm mồi về nuôi con, thì biết chắc là chim con đã khá lớn, có thể sắp bắt nuôi được.

Chim con hơn tuần tuổi là cái tuổi “tầm ăn lên”, chim cha mẹ có siêng năng dút mồi bao nhiêu vẫn không thỏa mãn sự đói ăn của chúng. Hễ thấy bóng dáng cha mẹ hiện ra ở cửa ổ là chúng nhất loạt há choạc mở ra mà kêu ăn, vì vậy cả hai chim cha mẹ mới cùng bỏ ổ mà lo đi tìm mồi. Hơn nữa, khi chim con độ mười ngày tuổi trở đi thì việc ủ ấm chỉ cần thiết vào ban đêm mà thôi, vì về đêm thì tiết trời khá lạnh.

- Ta có thể đi vắn vơ dưới ổ chim (đứng ngược lên phía ổ xoi mồi tìm tòi khiến chim cha mẹ nghi ngờ), có thể nghe được tiếng chim con từ bên trên vọng xuống. Nếu tiếng kêu khá rõ là biết chim con trong ổ đã “trọng”, sau đó canh chừng mà bắt.

Chim con 25 ngày tuổi đã bắt đầu tập bay (ra ràng), lứa chim này bắt về nuôi mười con hy vọng không chết

một. Tuy nhiên, không ai dám can đảm chờ đến lúc này mới bắt, vì nếu chậm chân lút tay một chút thì bầy con có thể chuyển theo cha mẹ mà bay hết ra ngoài.

Các tụ điểm bán chim thường bán loại chim con từ 15 ngày tuổi đến ra ràng. Chim 15 ngày tuổi thì chưa “đập bông cút” chỉ nằm mẹp một chỗ, chỉ có cái miệng là siêng năng há choạc đòi ăn. Loại chim này khó nuôi, nhưng mau “khôn”, có nghĩa là dạn người.

Nuôi chim còn quá non phải làm ổ nhân tạo để ủ ấm suốt cả ngày đêm. Có người còn cẩn thận châm bóng đèn tròn 40 W gần ổ để sưởi ấm cho chim con về đêm trong một vài tuần, khi chúng còn “măng sữa”.

Sở dĩ nhiều nghệ nhân thích nuôi chim Chích Chòe Than con hơn là chim bồ, mặc dầu vừa đắt tiền, vừa khó nuôi, vì nó có nhiều điều lợi sau đây:

- Chim lớn lên vẫn thuần tính, không sợ người nên cầm trên tay để vuốt ve, hoặc thả ra trong nhà, trong vườn cho sống tự do vẫn không sợ bay mất. Trong trường hợp thả thì trước đó phải tập cách nhử bắt lại, như vậy sau này ta ra vườn muốn bắt chim lúc nào cũng được.

- Nuôi chim con, dễ tập cho chúng sớm quen ăn thức ăn tự chế của mình (bột đậu phộng), trong khi chim rừng

(bồi) tập cho được chuyện này cũng khá gay go.

- Chim con có tuổi thọ cao hơn, có thể nuôi được trên mười năm, trong khi chim bồ bắt về chỉ nuôi được mấy năm phải thả, vì già quá không còn siêng hót nữa...

Trong đời sống hoang dã, Chích Chòe Than con khi biết bay cứng cáp rồi thì chúng tự động tách bầy, mạnh con nào tự tìm phương mà sống. Chưa bao giờ người ta bắt gặp giống Chích Chòe Than sống thành bầy đàn ba bốn con. Chúng chỉ sống từng đôi trong mùa sinh sản. Sau mùa sinh sản thì trống mái sống riêng, và mùa sinh sản sang năm chúng lại tìm chim lạ để ghép đôi, chứ không nhất thiết phải “chồng nào vợ nấy” suốt đời!

Chim con một năm tuổi đã có thể sinh sản để bảo toàn nòi giống. Nghĩa là con chim mùa này có thể bắt cặp sinh sản vào mùa sau, nhưng nếu nuôi để đẻ thì phải trễ đến hai năm.

Đã có người nuôi chim than đẻ trong lồng lớn. Lồng được bao vây bằng lưới kẽm mắt nhỏ, có chiều rộng thước rưỡi và chiều cao hơn hai thước. Bên trong dựng một gốc cây già có khoét một cái bọng để làm ổ để cho chim sau này. Đôi chim Chích Chòe Than được nuôi từ lúc còn nhỏ, đến hai năm sau chúng vẫn đẻ và nuôi con giỏi như chim

sống ở ngoài trời.

Tuy nhiên, nuôi như vậy là để “thí nghiệm” cho vui, chứ không lợi lộc gì. Vì như quý vị đã biết, nước mình, nhất là ở miền Nam, Chích Chòe Than rừng đâu phải là thứ hiếm hoi gì, muốn nuôi lúc nào lại không có? Người ít tiền, hoặc có tính thích tự tay thuần dưỡng được con chim vừa ý thì nuôi chim con, chim bồi. Còn ai thừa tiền lắm bạc, hoặc là không có nhiều thì giờ rảnh rỗi để nuôi nấng chim con, săn sóc cho chim bồi thì tìm mua những con đã được nuôi vài ba mùa trở lên, tuy phải trả giá cao, có thể năm trăm ngàn hay triệu bạc, nhưng có ngay con chim hót hay, đá giỏi, không chê vào đâu được!

Sau mùa sinh sản, số Chích Chòe Than trong các vườn nhiều hơn, tất nhiên lãnh địa của mỗi “anh hùng” đương nhiên bị thu hẹp lại. Có nhiều con đang đứng trên cao cất tiếng hót lãnh lót thì bị kẻ thù bất thần vụt đến tàn bạo đánh đuổi đi... Luật rừng mạnh được yếu thua cứ thế mà tiếp diễn mãi cho tất cả muôn loài...

Mùa thay lông của Chích Chòe Than

Mùa thay lông của chim rừng nói chung, và Chích Chòe Than nói riêng xảy ra sau mùa sinh sản của chúng, tức là khoảng giữa mùa mưa hằng năm. Nhưng cũng có vùng chim thay lông sớm hay trễ hơn. Có khi chim mái vừa đẻ được một hai lứa phải thay lông rồi.

Việc thay lông của chim là việc bình thường, năm nào đến mùa thay lông cũng xảy ra. Trong trường hợp đến mùa thay lông mà chim không chịu thay lông, hoặc là thay lông quá trễ mới được coi là việc bất bình thường.

Thay lông có nghĩa là những lông cũ trên mình chim tự rụng dần để mọc ra những lông mới.

Một con chim thay lông, từ lúc bắt đầu rơi rụng những chiếc lông nhỏ đầu tiên, mà ta thấy được vương vãi dưới

bồ lông, hay trong máng nước khi chim tắm, cho đến lúc hoàn toàn phủ bộ lông mới trên mình phải mất một thời gian dài khoảng từ hai tháng đến ba tháng!

Trong thời gian thay lông, chim bị suy yếu về sức khỏe, mất đi sự năng động. Chim trống đập mái không cồ. Chim mái ngưng đẻ, mà dù có tiếp tục đẻ thì trứng cũng trong khe. Có khi chim đang ấp dở dang nó cũng bỏ ổ.

Chim trống trong thời gian thay lông không hót, hoặc nếu có hót đi nữa thì chỉ hót lai rai và giọng rất nhỏ như cách “chim đi chuyện” vào giấc trưa. Nói theo tiếng trong nghề thì đó là lúc chim hết “lửa”. Chim thay lông thì sức khỏe suy yếu, nhưng đây không phải là căn bệnh mà là sự sinh lý bình thường của chim.

Chích Chòe Than trống nuôi trong lồng thường mùa thay lông đến sớm hơn chim sống ngoài trời. Nhiều con trời mới đổ mưa xuống vài ba trận lớn là nó đã bắt đầu rút lông. Thường thì chim thay lông từ đầu trở xuống, kể đó là lông cổ, lông thân... Những lông cứng như lông cánh, lông đuôi thì rút lai rai ngày một vài cọng.

Tất nhiên, nơi nào lông rụng trước thì lông ổng bắn ra trước, chỗ nào rụng sau thì nơi đó thay lông mới sau. Con chim đang thời kỳ thay lông trông rất xấu xí, chẳng

khắc gì đầu một em bé bị ghẻ lở, tóc nham nhở chỗ có chỗ không. Dáng chim lại lù rù, thường thu đầu vào cánh mà ngủ.

Kinh nghiệm cho thấy chim nào rút lông nhanh thì chim đó thay lông nhanh. Vì vậy, có con kéo dài đến vài ba tháng mới thay lông xong, nhưng có con chỉ khoảng tháng rưỡi là hoàn tất.

Trong thời gian chim thay lông thì đề nghị quý vị nên chăm sóc chim theo cách sau đây:

- Trùm áo lồng chim thường xuyên suốt thời gian thay lông. Mép áo lồng chỉ hé ra chút đỉnh để chim được sống trong cảnh nửa tối nửa sáng. Đồng thời treo lồng vào nơi thật sự yên tĩnh. Có như vậy mới rút ngắn được thời gian thay lông của chim.

- Suốt thời gian này vẫn cho chim tắm nước, nhưng thay vì trước đây mỗi ngày mỗi tắm, thì nay cách khoảng ba bốn ngày tắm một lần cũng được.

- Nếu chưa có nhiều kinh nghiệm trong chăn nuôi thì đừng nên mạo hiểm trong việc thay đổi thức ăn vào giai đoạn chim đang thay lông này. Thức ăn bổ quá hay kém chất lượng quá cũng làm cho việc thay lông trở nên bất bình thường. Chỉ trừ trường hợp con Chích Chòe Than đang

thay lông mà suy quá, yếu quá thì ta mới lo bồi dưỡng thêm mà thôi. Khẩu phần hằng ngày có thể thêm sâu tươi, cào cào, trứng kiến.

- Cũng xin được nói thêm, cũng có trường hợp tới mùa thay lông mà chim không chịu thay lông. Việc bất bình thường này không phải là điều may, vì nó trái với sự bình thường. Hãy nên coi lại sức khỏe của con chim quý vị. Thường thì chim suy quá, yếu sức quá cũng không thay lông nổi. Trong trường hợp này phải thay đổi thức ăn để bồi bổ cho chim gấp.

- Có trường hợp chim thay lông gần xong mà chủ nhân lại muốn con chim mau căng lửa để nghe hót hoặc thúc đá nên bồi dưỡng cho chim quá độ, khiến chim lại... thay lông trở lại! Vì vậy, chỉ trừ trường hợp chim đã thay lông hoàn toàn rồi thì quý vị mới tính đến chuyện bồi bổ hoặc thay đổi thức ăn cho nó. Việc thay đổi thức ăn là việc nên làm cẩn trọng. Thay đổi thức ăn đột ngột quá chim sẽ thay lông (bất định kỳ) trở lại, vì vậy nên gia giảm từ từ: tuần đầu chừng mười phần trăm, tuần kế tiếp thêm mười phần trăm nữa... Nóng nảy trong trường hợp này chỉ “dục tốc bất đạt” mà thôi!

- Trong thời gian chim thay lông, không nên cho chim ăn sâu khô, mà chỉ cho ăn cào cào, sâu tươi, trứng kiến và

bột đậu phộng.

- Sau khi thay lông hoàn tất, mới cho Chích Chòe Than ăn sâu khô, nhưng phải cho ăn từ từ: trộn 30 phần trăm sâu khô vào bột trong thời gian tháng đầu, và khi chim hết căng mới tăng lên 50 phần trăm.

Thức ăn đóng vai trò quan trọng trong đời sống của chim. Bồi bổ cho chim thái quá, trong nhiều trường hợp không phải là điều hay, nó còn phản tác dụng nữa là đằng khác. Bằng chứng cho thấy cũng vì chế độ ăn uống khác biệt mà con Chích Chòe Than ở ngoài rừng thay lông đúng mùa, còn chim trong lồng có thể thay lông không đúng mùa. Đó là chưa nói đến việc chim nuôi lồng ngoài mùa thay lông bình thường ra, còn có nhiều kỳ thay lông bất bình thường nữa... Dĩ nhiên là do nhiều lý do, trong đó cũng có lý do thay đổi thức ăn đột ngột...

- Mục đích trùm áo lông suốt thời gian chim thay lông có nghĩa là hạn chế tối đa sự hoạt động của chim để chim rút lông nhanh. Nó chỉ có việc ăn và ngơi nghỉ, không hót, không bay nhảy, không sân si với chim lạ bên ngoài... Và cũng chính vì lẽ đó mà khi thay lông xong mà lông chưa ép (tức là chưa thay lông hoàn toàn) thì cũng đừng vội mang chim đi dượt ở các tụ điểm chơi chim.

- Lông thay chưa cứng mà nóng lòng đem đá lông sẽ giập gãy, và con chim đó có thể thay lông trở lại.

Khi con chim đã thực sự thay lông xong thì mình chim thon thả gọn gàng lại, do lông ép sát vào mình. Bộ lông mới mịn màng tươi tắn. Từ đó, chim hồi phục sức khỏe rất nhanh: hót căng, hâu đá... và vài tháng sau đó lại đến mùa sinh sản bắt đầu...

Thay lông bất định kỳ

Đến mùa thay lông mà chim thay lông là chuyện bình thường không có gì đáng lo ngại. Chỉ có trường hợp trong mùa thay lông mà chim không chịu thay lông mới là chuyện đáng lo ngại mà thôi. Như phần trên chúng tôi đã trình bày, trường hợp khác lạ này là do con chim bị suy, cần phải thay đổi thức ăn bổ dưỡng hơn để nó thay lông như các chim khác.

Chỉ đáng lo là đối với những con chim thay lông bất định kỳ. Nghĩa là trong năm, ngoài kỳ thay lông đúng mùa ra, nó có thể thay lông nhiều lần nữa. Trường hợp này, các nhà điều học nổi tiếng trên thế giới cho là một thứ bệnh, cần phải biết cách ngăn ngừa.

Những kỳ thay lông bất thường này có thể xảy ra trùng hợp cùng mùa thay lông định kỳ, nhưng cũng có khi lọt ra ngoài thời gian này. Nếu một con chim bị vài ba kỳ

thay lông trong một năm như vậy thì không nói chắc quý vị cũng tưởng được sức khỏe nó thế thảm như thế nào. Nó chẳng khác gì một con bệnh kinh niên, vừa hết bệnh, chưa đủ da thịt được bao lâu lại lâm bệnh trở lại.

Tuy những lần thay lông bất thường này, chim không bị rớt lông toàn bộ, có thể là từng phần, có thể chỉ một ít lông đầu, một ít lông mình, vài cái lông cánh, lông đuôi. Tuy vậy, thời gian thay lông bất thường này cũng kéo dài mất vài tháng, và việc con chim lên lứa lại rất khó khăn, vì sức lực của nó bị suy yếu...

Nếu thay lông đúng mùa (bình thường) thì lông già đến tuổi cứ tự động rụng dần. Nhưng trong kỳ thay lông bất định kỳ thì chim có vẻ bệnh hoạn hơn: biếng nhác gần như đứng yên một chỗ, lại hay mổ rỉa khắp mình như bị ngứa ngáy khó chịu...

Nhưng, tại sao Chích Chèo Than (cũng như những giống chim lồng khác) lại bị bệnh thay lông bất định kỳ? Có cách gì ngăn ngừa và chăm sóc ra sao?

Chúng tôi nhận thấy do những lý do sau đây mà chim bị thay lông bất thường:

- *Do thay đổi khí hậu*: Chích Chèo Than thích sống với khí hậu ôn hòa, nuôi vùng lạnh quá hay nóng quá cũng

ảnh hưởng đến sức khỏe của chim. Điều kị nhất là phải sống với vùng khí hậu thay đổi bất thường, đang nóng lại trở nên lạnh, hay ngày quá nóng mà đêm lại quá lạnh. Điều đó cũng có nghĩa chim đang được nuôi ở vùng có khí hậu ôn hòa mà đột ngột dời chim sang vùng có khí hậu lạnh là chim thay lông (bất thường) ngay, bất kỳ đó là tháng nào trong năm. Trong thiên nhiên thì chuyện này không xảy ra, vì con chim tự biết chọn vùng hợp với khí hậu mà sống.

- *Do thay đổi môi trường sống:* Con người ai cũng muốn an cư lạc nghiệp, thì giống chim chóc cũng vậy, chúng muốn được sống mãi với vùng chúng ở. Ngay với loài hạc, diệc, sếu... cực chẳng đã mới đi trú đông, nhưng đến mùa sinh sản lại rủ nhau trở về rừng cũ mà sinh sản.

Chim hót nuôi lồng, ít con chịu thay đổi vị trí sống, nghĩa là treo ở đâu thì nên treo mãi ở chỗ đó. Trừ trường hợp mang lồng chim đi dượt hằng ngày, hay gởi đâu đó vài ba ngày thì được. Nhưng, tốt, hơn hết cũng phải chọn nơi yên tĩnh mà gởi, vì nếu đột ngột thay đổi môi trường sống khác lạ quá đổi thì chim dễ bị sốc, do ảnh hưởng mạnh đến đời sống tâm sinh lý của nó.

Chắc quý vị cũng kinh nghiệm thấy rằng con chim nhà đang hót căng, nhưng đem đến một nơi xa lạ khác nó

sẽ bị “khựng” lại trong vài ngày đầu, nếu có chịu hót thì cũng rỉ rả mà thôi. Còn nếu nơi ở mới mà thời tiết khác lạ với nơi ở cũ như bị giông bão, mưa nắng, nóng lạnh bất thường thì chim sẽ xuống sức ngay. Chỉ cần ăn uống thất thường mấy ngày là chim bị suy, và dẫn đến việc thay lông bất bình thường.

Cũng như chim đang nuôi ở vùng yên tĩnh mà đem về nuôi gần chợ búa ồn ào, hoặc ở xưởng máy với tiếng động cơ dồn dập cũng làm cho chim sợ sệt, cuộc sống bị bất ổn, không thiết đến ăn uống đừng nói chi chịu mở miệng hót!

- *Do điều kiện di chuyển*: Việc mua một con Chích Chèo Than từ tỉnh này đem về nuôi ở một tỉnh khác, nếu gần gũi thì không nói làm gì, nhưng nếu quá xa, xe tàu vất vả, và trong thời gian đó việc ăn uống của chim lại thất thường nên đến nơi thì chim bị suy yếu, và việc thay lông bất thường không thể tránh được. Kinh nghiệm cho chúng tôi thấy rằng chỉ nên di chuyển chim từ vùng lạnh sang vùng nóng, chứ đừng làm việc ngược lại. Chim nuôi vùng khí hậu lạnh nay được nuôi vùng có khí hậu nóng (ôn hòa thì tốt hơn) con chim dễ thích ứng với môi trường sống mới hơn. Còn nếu đem chim từ vùng khí hậu ôn đới sang nuôi vùng có khí hậu lạnh thì chim dễ bị bệnh, và việc

thay lông bất thường chắc chắn sẽ không tránh nổi!

Trong mọi trường hợp, trước khi di chuyển nên ép cho chim ăn uống thật no đủ. Trong thời gian di chuyển nên trùm kín áo lồng để chim khỏi hoảng sợ, và trong lồng phải có đầy đủ nước uống và thức ăn, dù biết chắc là chim có thể không chịu ăn. Không khí trên xe, tàu phải thông thoáng, nếu ngột ngạt hay nóng bức quá chim cũng bị bệnh.

- *Do chế độ ăn uống*: Thức ăn của chim đóng vai trò quan trọng trong đời sống của chim. Nếu thức ăn thiếu chất bổ dưỡng thì chim sẽ bị suy yếu. Ngược lại nếu thức ăn quá bổ dưỡng cũng có thể làm hại sức khỏe của chim. Vì như quý vị đã biết, hai loại bệnh mà chim thường bị nhiều nhất là bệnh gan và bệnh đường ruột. Thức ăn cho chim ngoài việc đòi hỏi tính toán thành phần dinh dưỡng làm sao cho hợp lý, còn phải là thức ăn tốt, mới, và hợp vệ sinh.

Nhiều người tưởng lầm là các loài chim muông có bộ tiêu hóa mạnh lắm nên cứ gắp gì cho ăn nấy, thậm chí thức ăn đã hôi mốc, cào cào chết từ hôm qua đã bốc mùi, nước uống thì đục ngầu cẩu bần... Hiểu lầm như vậy là chuyện tai hại, giết chết chim như chơi.

Món ăn thích hợp với Chích Chòe Than là bột đậu

phộng trộn trứng. Nhưng trộn bao nhiêu bột đậu phộng với bao nhiêu trứng đỏ trứng thì vừa? Cách pha trộn này đã mỗi người mỗi công thức riêng. Có người còn pha thêm chút bột gạo (rang vàng)...

Tất nhiên, với con chim thuộc thì cho thức gì nó cũng ăn, nhưng tốt, xấu, ảnh hưởng đến sức khỏe ra sao lại là một chuyện khác. Hễ gặp thức ăn lạ miệng thì chim sẽ biếng ăn hơn, và nếu tình trạng này kéo dài thì sẽ ảnh hưởng xấu đến sức khỏe. Và, dẫn đến việc thay lông bất thường...

Do đó, chúng tôi khuyên quý vị nên tự chọn ra một công thức để pha trộn thức ăn riêng cho chim. Tất nhiên, sau đó phải để ra một thời gian dài theo dõi sức khỏe của chim ra sao, để rồi tùy đó mà gia giảm...

Muốn biết sức khỏe con chim ra sao thì sáng sớm hãy nhìn vào bộ lông trên mình của nó, nếu ép sát là chim mạnh, còn nếu xù lên là chim yếu. Nhìn vào phân ở bộ lông, thấy phân khô là tiêu hóa tốt, còn phân lỏng, trắng như phân cò, hoặc phân màu xanh lại lẫn lộn tí máu là chim đã bệnh. Một cách khác là nghe giọng hót của chim. Nếu hót bình thường thì không sao, nhưng nếu hót yếu hoặc không hót thì phải lo tìm cách chữa trị.

Trong trường hợp phải thay đổi thức ăn cho chim thì phải thay đổi từ từ mới có kết quả tốt. Sự thay đổi thức ăn quá đột ngột như từ trước đến nay cho ăn bột đậu phộng trộn trứng, nay lại đổi qua bột gạo rang trộn trứng sẽ làm rối loạn sự tiêu hóa của chim, khiến chim bị bệnh.

Đừng nói chi đến việc thức ăn thay đổi, mà ngay đến việc tắm cũng vậy. Con chim ở nhà người ta đang tắm bình thường mỗi ngày, về nhà mình do trường hợp bất khả kháng cả tháng mới tắm một lần, cũng là lý do để chim suy và thay lông dai dẳng...

Vì vậy, khi mua chim, quý vị nên hỏi kỹ chủ nuôi về chế độ ăn uống của con chim đó ra sao để về cho nó tiếp tục ăn loại thức ăn đó. Nếu thấy tốt thì tiếp tục, còn không phù hợp thì thay đổi từ từ... Lời yêu cầu của ta chắc chắn người bán sẽ không hẹp lượng gì mà không mách bảo. Trừ trường hợp mua chim đá thì có thể chủ bán không chịu nói thật tình. Vì nghệ thuật nuôi Chích Chòe Than để đá nó có khác chút ít với cách nuôi chim để nghe hót. Trong đó thức ăn pha trộn cho chim đá được coi là “bí quyết” riêng của mỗi người.

Ngay cái việc mua chim thuộc ở chợ chim, ta cũng lấy mẫu thức ăn trong cồng mà nó đang ăn để về pha chế đúng như vậy.

- *Do không khí ô nhiễm:* Nơi treo lồng Chích Chòe Than phải là nơi thoáng mát, nhưng không được có gió lùa. Người mình gọi gió lùa là “gió độc”, người đang mạnh khỏe mà gặp cơn gió chướng này cũng phải... xỉu dưng nói chi là chim. Nếu con chim không xỉu thì nó cũng bị bệnh, và có thể không tránh được nạn đổ lông.

Nơi treo lồng chim mà thiếu ánh sáng, nghĩa là chật hẹp tăm tối, hơi hám chim cũng dễ vướng bệnh. Chim còn bị ngộ độc do thường xuyên bị hít thở không khí bụi bặm, khói lò sưởi, khói bếp, hơi xăng dầu, hóa chất...

Từ trước đến nay, giới nuôi chim hót và đá rất ngại những trường hợp chim bị thay lông bất thường như thế này. Tất nhiên là ai cũng cố tránh. Mỗi lần chim thay lông phải mất công chăm sóc vài ba tháng, mà trong thời gian đó lại không được thưởng thức giọng hót của chúng, lại phải thương tâm khi nhìn con chim trong trạng thái ủ rũ bệnh hoạn, lông lá tàn tạ mất cả vẻ lanh chanh oai vệ thường ngày.

Thử hỏi trong tay quý vị có một con Chích Chòe Than quý mà phải chịu hai ba lần thay lông trong năm thì còn gì buồn bã cho bằng! Nhất là khi quý vị biết thêm rằng với chim thay lông định kỳ, tức là đúng mùa thì sức khỏe mau hồi phục, còn con chim thay lông bất bình thường thì nhiều

Chích Chòe Than

trường hợp phải mất nhiều tháng sức khỏe mới phục hồi.
Nhiều trường hợp bị chết nữa là khác.

Cách nuôi Chích Chòe

Than con

Đa số nghệ nhân nuôi chim hót dù chuyên nghiệp hay tài tử cũng thích nuôi Chích Chòe Than con, hơn là nuôi chim bổi, mặc dầu họ thừa biết rằng nuôi chim con có nhiều mặt bất lợi hơn là thuận lợi.

Bất lợi là phải bỏ công sức ra chăm sóc như nuôi con mọn trong nhà suốt một thời gian dài, nhất là trong tháng đầu khi chim con còn quá non yếu. Kế đó là phải khổ công tập dượt cho chú chim suốt một hai mùa (mỗi mùa là một năm) thì chim mới có giọng hót hay. Mà tâm lý thông thường của người nuôi chim hót thì quý vị thừa biết, thời gian phải chờ đợi như vậy là quá lâu!

Còn điều thuận lợi là nuôi chim con dễ dạn người, có thể sau này nuôi thả mà không sợ chim bỏ nhà bay mất

như chim bồi. Điều lợi kể đó là tuổi thọ con chim có thể đến mười lăm năm, sống với mình được một thời gian dài, tha hồ mà thưởng thức tài nghệ của nó.

Tuy biết là khổ công chăm sóc, và mất nhiều thời gian để tập luyện, nhưng cuối cùng nhiều người cũng thích chọn cách nuôi chim con, vì cái lợi của nó có tính... về lâu về dài, nếu gặp được con chim vừa ý thì cũng bỏ công chăm sóc!

Và, cũng chính vì lẽ đó nên một con Chích Chòe Than (con) nuôi được vài ba mùa trở lên mà có vóc dáng đẹp lại hót hay bao giờ cũng bán được giá cao hơn con chim bồi nuôi thuần thực! Mặc dầu giống chim bồi nuôi thuần thực độ ba bốn mùa mà dáng đẹp, hót căng thì ai cũng thích. Chim này dĩ nhiên là hót giọng rừng tuyệt hay rồi, vì hót không ra gì thì đâu ai chịu khó thuần dưỡng đến hai ba mùa cho tốn công tốn của! Người ta chê chim bồi ở tạt nhất người, thấy ai đến gần là nhảy lông loạn xạ, có con suốt đời cứ lắc đầu, rút lông, xệ cánh...

- Cách chọn Chích Chòe Than con: Chọn Chích Chòe Than con để nuôi tất nhiên là chọn chim trống, vì không ai nuôi chim mái.

Chim con còn quá nhỏ, lông ức lông bụng ra chưa đủ

thì khó lòng biết được trống mái. Không phải con nào đầu to hoặc chân cao, hay đòn dài là chim trống. Sự lựa chọn trống mái khi chim còn quá non ngày (dưới 20 ngày tuổi) là chuyện may rủi. Trừ trường hợp người quá kinh nghiệm thì không dám nói.

Chim hơn ba tuần tuổi là chim gần ra ràng, lúc lông ức đã mọc đầy đủ thì dễ đoán hơn. Chích Chèo Than trống ức bắt đầu trở xám lốm đốm vàng. Chim mái thì ức màu xám lợt hơn.

Chim con mà phân biệt được trống mái là chim đã khôn, chỉ đút mồi thêm vài tuần là tự chim biết mổ thức ăn để sống được. Còn chim quá non thì dễ chết vì khó nuôi, nhất là đối với những ai chưa có kinh nghiệm.

Tuy vậy, với chim con mới bắt ở ổ xuống thì dù có hơi non ngày (cánh vừa mọc lông ống) vẫn có thể nuôi sống. Chỉ sợ chim con đã rời ổ hai ba ngày bày bán ở chợ, ế chưa có ai mua, thì dù đủ lông đủ cánh mà yếu sức cũng khó nuôi. Vì vậy, nếu tự bắt được chim con sắp ra ràng từ ổ về nuôi hy vọng sẽ thành công nhiều hơn, vì chúng chưa bị mất sức.

Nếu mua chim con ở các chợ chim, thường thì những chim này đã rời ổ một đôi ngày nên sức khỏe sa sút, ta nên

chọn những chim có đặc điểm sau đây mới dễ nuôi:

- Chọn những con mạnh khỏe nhất, mập mạp nhất. Những chim này thường há choạc mỏ đòi ăn khi thấy có người đến gần. Sau đó cần coi lại đó có phải là Chích Chòe trống hay không, vì chính chi tiết này mới là điều cần.

- Không nên chọn chim con quá non ngày tuổi, một phần khó đoán chắc được giới tính của nó, một phần do chim còn quá dại khờ cho nên nuôi khó sống. Cần chọn những chim ra gần đủ lông, gần ra ràng mới dễ nuôi.

- Cần quan sát kỹ mọi bộ phận bên ngoài như mắt, mỏ, cánh, chân, móng... xem có bị tật bệnh gì không. Một trong những bộ phận đó “có vấn đề” thì dù con chim trống đó có làm mình ưng ý cách mấy cũng nên loại bỏ.

Nhiều người nghĩ rằng chọn những chim con non ngày tuổi thì nuôi mới “khôn”, nghĩa là dạn người. Thật ra, tất cả những chim con đều “khôn” như ý chúng ta muốn cả, miễn là khi nuôi chúng còn biết há mỏ đòi đút mồi là được. Những con chim này khỏe mỏ và bên trong khoang miệng còn vàng như nghệ. Nếu ta siêng đút mồi cho nó thì nó có “thiện cảm” với mình.

Hơn nữa, con chim con dạn hay không, dạn nhiều

hay ít là còn do ở người nuôi. Nếu lúc chim còn nhỏ thì ôm vào tay nựng nịu vuốt ve, đến khi lớn lên nuôi lồng nuôi như chim bồ thì lâu dần chim cũng nhát. Vì vậy, nuôi chim con mà muốn được dạn thì chỉ còn cách tìm dịp tiếp cận nó hằng ngày, kể cả khi chim đã nuôi được hai ba mùa cũng vậy. Cách tốt nhất mà nhiều người thường áp dụng là hằng ngày, khi rỗi rảnh ta tự dứt cho chim ăn từng con cào cào, hoặc cho tay vào lồng cho chim đứng lên ngón tay... Nếu ngày nào cũng tập vài lần như vậy thì con chim mới “khôn” được.

- Cách nuôi chim con: Cái khó của việc nuôi chim con là cách nuôi nắng chăm sóc trong vài ba tuần lễ đầu khi mới mua về. Chim mới mua về thì non dại, cần phải được ủ ấm và dứt mồi cho ăn. Nếu chăm sóc không kỹ trong thời gian mấy tuần lễ đầu này thì chim con có thể chết vì lạnh và đói.

Muốn ủ chim con khỏi lạnh ta phải đặt chim vào một cái ổ nhân tạo. Ổ này có thể làm bằng cỏ khô hoặc rơm khô, và đặt vào nơi khuất gió. Ban đêm, nếu có thể dùng bóng đèn tròn 40W để sưởi ấm cho chim, nhất là khoảng nửa đêm về sáng. Nếu được ủ ấm thì chim được ngủ ngon giấc hơn, và điều đó giúp cho chim con mau lớn lại mạnh khỏe. Thường thì người ta nuôi hai ba con chim

con đặt chung một ổ để chúng tỏa thân nhiệt sưởi ấm cho nhau.

Chim con còn nhỏ chưa biết tự mổ lấy thức ăn nên người nuôi phải đút mồi.

Thời gian đút mồi cho chim con kéo dài cho đến lúc chim tự mổ lấy thức ăn mà ăn thật rành, tức khoảng tháng rưỡi tuổi. Lúc này khoe mép của nó không còn màu vàng nữa, mà là vết trắng đen lem.

Chim con nằm trong ổ gần như lúc nào cũng đói mồi, hề thấy người lại gần là chúng há choạc mở ra đòi ăn. Ăn miếng này xong là đòi ăn miếng khác. Nhưng khi đã no rồi thì khép mỏ lại và lim dim ngủ. Lúc đó dù ta có đánh thức dậy, đưa mồi ngon tận miệng chim cũng không màng. Thế nhưng chỉ khoảng nửa giờ sau đó, thấy người chúng lại đòi ăn như đã từng bị đói khát từ lâu vậy.

Chim con tiêu hóa thức ăn rất nhanh vì vậy nuôi chim con ta phải chịu khó đút mồi cho chuyên cần. Việc này giao cho trẻ con đôi khi “được việc” hơn người lớn, vì trẻ con chúng có nhiều thì giờ rỗi rảnh hơn.

Cứ trung bình mỗi giờ một lần ta đút mồi cho chim con ăn. Mỗi lần cho ăn thì nên cho ăn thật no. Sau bữa ăn phải uống chút nước. Nên cho ăn từ 6 giờ sáng cho đến 10.

giờ đêm, rồi cho chim ngủ. Công việc này tuy mệt, nhưng chỉ mất có mấy tuần đầu, vì sau đó chim tự biết mổ lấy thức ăn, không cần đến sự đút mồi của chủ nuôi nữa.

Mồi đút cho chim con chủ yếu là bột đậu phộng trộn trứng, vốn là thức ăn của chim lớn (công thức pha chế sẽ trình bày ở đoạn sau). Bột này hòa với chút nước cho dẻo rồi vò viên nhỏ bằng hột bắp để đút cho chim con.

Xin lưu ý là chim ăn lúc nào thì nhồi bột lúc đó, vì bột mà nhồi nước để lâu ngoài trời dễ bị chua, ăn vào sẽ có hại cho bộ phận tiêu hóa của chim.

Còn việc uống nước thì nên dùng một cái Compte goutte (mua ở hiệu thuốc tây) bơm nước vào miệng cho chim con là tiện nhất. Chim con mà thiếu nước uống không thể sống được.

Khi chim đã tự biết mổ thức ăn trong cống mà ăn, nó gặp người đến gần vẫn quay lại há mỏ đòi mồi. Để giúp chim được dạn dĩ sau này, mỗi ngày vài lần ta nên tiếp tục đút mồi cho chim, nhưng thay vì mồi bột như trước đây, thế vào là mồi cào cào, vốn là thức ăn đậm mà loài chim rất thích.

Do được chủ nuôi đút mồi liên tục như vậy, nên có nhiều con Chích Chòe Than đến ba bốn tháng tuổi rồi mà

hễ gặp người đến gần vẫn há mỏ đòi ăn. Chim như vậy dần dĩ hơn những chim khác.

Nuôi chim con mà không cần mẫn trong khâu cho ăn uống no đủ thì chim sẽ ốm yếu, do đó sẽ bị bệnh mà chết. Nhiều người chỉ siêng năng đút mồi cho chim trong tuần lễ đầu, sau đó sinh ra oải chán, lơ là, chỉ cho chim sống cầm hơi thì bảo sao mà chim con không chết? Có người lại chỉ cho ăn mà không cho uống... Có người do quá ham thích, cả ngày cứ nựng nịu con chim con trên tay, đâu biết như vậy là vô tình dần vặt con vật mệt nhọc mà chết!

Chích Chòe Than con độ tháng rưỡi tuổi đã bắt đầu tập hát. Giọng hát của chúng như tiếng huýt gió vừa nhẹ vừa ngắn, nhưng sẽ rõ dần và hay dần khi chim được vài ba tháng tuổi trở lên.

Thật ra thì giọng Chích Chòe con hát trong mùa đầu không gây chút thích thú gì cho ai cả. Có điều trong thời gian này con Chích Chòe Than nào có khả năng hát hay và siêng hát đều được nhận biết ngay. Tất nhiên, con nào nuôi có tương lai thì giữ lại, chú chàng nào xét thấy tầm thường thì được thả vào rừng để... tìm vợ mà sinh con đẻ cháu.

Với những chim có khả năng hát hay (hoặc đá giỏi)

thì được giữ lại nuôi với sự tập luyện thường xuyên, như cho đi dượt tại các tụ điểm chơi chim hằng ngày, hằng tuần, hoặc cho thưởng thức tài nghệ của chim bậc thầy qua băng Cassette, vì Chích Chòe Than cũng có khả năng nhớ và nhái lại những âm thanh lạ mà chúng được nghe. Có điều khả năng này của nó thua Chích Chòe Lửa và Họa Mi...

Cách nuôi Chích Chòe

Than bồi

Chích Chòe Than bồi là chim đang sống ở ngoài trời, đã qua giai đoạn chim con, đã qua luôn giai đoạn chim chuyền, tức là nó đã lớn khôn rồi, có con đã sống đến năm mười tuổi đời rồi...

Giống chim bồi thì “ranh ma quỷ quyết”, nó gặp người đến từ xa đã vội vã vụt bay đi, biến mấy hút vào vườn cây um tùm không sao thấy được tăm hơi! Chim bồi rất nhát người, mặc dù chúng thích sống gần người.

Trong đời sống hoang dã, Chích Chòe Than bồi sống trong vườn nhà, đến mùa sinh sản làm tổ ở các bông cây trong vườn nhà, và thường thì mỗi khu vườn rộng chừng năm bảy công đất đến một mẫu thì có một cặp Chích Chòe Than chiếm cứ làm đất sống. Thỉnh thoảng, trong vườn

cũng có vài ba con Chích Chòe Than lạ khác xuất hiện, đó là những con chim “sống vô gia cư” lên đến kiếm năm ba con sâu lột da rồi bay đi nơi khác, chứ không dám lưu cư trong vườn.

Thức ăn chính của Chích Chòe Than là sâu bọ, trùn dế là những thứ lúc nào cũng có sẵn trong vườn. Nếu gặp trái cây chín như chuối, xoài chúng cũng ghé mỏ vào thưởng thức, nhưng không thích khâu lăm.

Cu cu ăn đậu ăn mè

Bồ câu ăn lúa, Chích Chòe ăn sâu.

Tuy biết giống chim này thích ăn sâu, nhưng không ai dại dùng sâu để nhử bắt Chích Chòe Than cả.

Nhớ lại thuở nhỏ chúng tôi có dùng mồi trùn dế bẫy chim Hét, và không ngờ có lần dính được chú Chích Chòe Than do Chích Chòe Than cũng thích ăn trùn. Nhưng, quý vị không nên nuôi Chích Chòe Than bằng trùn thay sâu, vì con chim chỉ mập bệu ra mà không căng lửa gì cả.

Do biết tính Chích Chòe Than háu đá nên người ta dùng lục để đánh bắt nó. Trong lục đã có sẵn chim mồi, phía trên có lưới rập. Chim trời vào đá thì lưới sập xuống và thế là bị bắt.

Đi bẫy Chích Chòe Than rất vui, hễ chim mồi vừa

cát giọng là đã có con chim bồi từ đâu xẹt đến rồi. Có điều mỗi khu vườn chỉ đánh được một con, nên phải xách lục xê dịch qua vườn khác. Tuy vậy, có hôm may một buổi cũng có thể đánh được mười con!... Trong mùa sinh sản, Chích Chòe Than thường bay có cặp, nên nhiều khi bắt được cả chim mái. Nhưng, giới đánh bắt chim hể gặp chim mái đều thả ra ngay để chúng tiếp tục sinh sản. Chích Chòe Than mái cũng không nuôi để “sù” cho chim trống hăng như mái Họa Mi, nên không ai nuôi.

- Cách thuần dưỡng Chích Chòe bồi: Chim bồi bầy về cần phải lựa ra những con thật ưng ý mới nuôi. Chim bị đánh giá không đúng chuẩn thì các nghệ nhân thả chúng vào rừng, vì nuôi tiếp chỉ tốn công, tốn của không ích gì.

Con chim bồi tạm gọi là đúng chuẩn là chim có vóc dáng đẹp như mình to, đòn dài, đầu không bị “bể”, mắt mở còn nguyên vẹn, chân không què, ngón và móng không bị giập gãy...

Đây chỉ là đợt tuyển thứ nhất, còn những đợt tuyển chọn thứ hai, thứ ba nữa. Có lựa đi lựa lại nhiều lần như vậy mới chọn được những chim có giọng hót hay giỏi. Và sau mỗi lần tuyển lựa như vậy, những chim xét ra không đủ chuẩn, tất nhiên lại được thả cho chúng tìm về với nơi

vườn tước cũ.

Điều này xét ra cũng không có gì quá phí, vì như quý vị đã biết giá tiền để mua một con Chích Chèo Than bồi đâu có đáng bao nhiêu!

Điều mà người nuôi Chích Chèo Than bồi lo ngại nhất trong việc thuần dưỡng con chim mới bắt về là làm cách nào nuôi cho chim bớt nhát và sống nổi với môi trường sống mới.

Nói một cách rõ hơn là sự ước muốn đầu tiên của người nuôi chim bồi là mong muốn con chim được sống trong thời gian độ mười ngày đầu. Ai cũng biết trong mười ngày đầu mà con chim bồi sống được thì coi như mọi việc sau đó không còn đáng ngại nữa.

Thời gian đầu mà chim vẫn sống, có nghĩa là nó chịu ăn bột, ăn sâu, chịu giam mình trong chiếc lồng nuôi chật chội là chủ nuôi đã mừng rồi. Vì Chích Chèo Than bồi rất khó nuôi trong thời gian đầu, ai nuôi cũng bị hao hụt, không ít thì nhiều chứ ít ai nuôi mười con mà sống được cả mười được!

Do quá nhát sợ, chúng chỉ đứng thu mình ở một góc đáy lồng, rồi chịu nhịn đói nhịn khát, để rồi suy yếu dần mà chết. Con nào mà chịu lên cầu là những con tương đối

dạn dĩ, hy vọng chịu đến công ăn uống mà sống.

Có những con bồ hễ thoáng thấy bóng người, thậm chí nghe tiếng động cơ nổ lớn, hoặc tiếng động mạnh cũng bay nhảy loạn xạ như bị ai chụp bắt đến nơi vậy.

Muốn nuôi sống Chích Chòe Than bồ, trước hết ta phải có sẵn một cái lồng tre khoảng 48 nan (hoặc 52 nan cũng được) bên ngoài phủ kín áo lồng cẩn thận để khi nhốt chim vào nó không thấy được cảnh trí khác lạ bên ngoài mà sợ hãi thêm. Bên trong lồng, nên treo một công thức ăn (ràng cho chặt) chứa bột đậu phộng. Một công đựng trứng kiến là thứ mà trong đời sống hoang dã chim thích ăn. Nếu cần thì thêm nửa công sâu tươi, và hai công nước uống.

Khi thả chim bồ vào thì phải tìm nơi thật yên tĩnh mà treo lồng, và trong mấy ngày đầu người nuôi khỏi phải thăm nom gì cả. Số lượng thức ăn và nước uống trong lồng, bao nhiêu đó cũng đủ giúp cho chim sống ít ra cũng được bốn năm ngày.

Thật ra, nếu nuôi chim bồ vài ba con chung một lồng trong thời gian đầu thường đem lại kết quả tốt hơn. Trong số đó thế nào cũng có con dạn, và chính con dạn đó khi đói sẽ tìm đến mồi mà ăn uống. Dần dần, những con

chim nhất cũng bắt chước mà ăn theo, nhờ đó mà tất cả quen dần với thức ăn mới và sống được cả.

Chim bồi mà chịu ăn bột đậu phộng thì không còn sợ chết vì đói nữa!

Nuôi độ ba bốn ngày, ta nhẹ nhàng hé áo lồng ra một tí để quan sát bên trong xem chim bồi còn sống không. Nếu chim sống thì nhìn lại cống thức ăn cống nước xem có vơi bột không, và nếu vơi thì nhiều hay ít, để tùy đó mà châm thêm thức ăn nước uống hay lại tiếp tục treo lồng lên chỗ cũ thêm một thời gian ngắn nữa...

Lần này thì nên hé áo lồng ra một chút để chim bồi làm quen dần với cảnh vật bên ngoài để chim bớt sợ hãi...

Việc thuần dưỡng Chích Chèo Than bồi không thể gấp gáp được, mà đòi hỏi phải có thời gian, có khi mất vài tháng, có trường hợp lâu hơn... Khi nào con chim dạn dĩ cất được tiếng hót véo von thì lúc đó ta mới có quyền thở phào nhẹ nhõm. Vì rằng con chim khi hót là nó đang căng lửa. Điều đó có nghĩa là nó đã mập mạnh, đã thích nghi được với môi trường sống mới, do ở lâu thì quen chỗ vậy thôi. Nó có tự tin, chịu chấp nhận hoàn cảnh nó đang sống, chịu nhận chỗ nó đang đứng là lãnh địa riêng của nó thì nó mới bình tĩnh đứng hót.

Nếu gặp con chim Chích Chòe Than bồi mới mua hay bắt về nuôi được năm bảy ngày mà đã nghe hót thì không còn gì may mắn và mừng bằng. Con chim này do còn “lửa rừng” nên hăng. Chích Chòe trong thời căng lửa thì khỏe mỗ cũng như trong vòm họng có màu đen thui như mực, nhìn qua là biết liền. Trái lại, những chim đang suy hoặc yếu lửa thì vòm họng trắng bệch. Vì vậy, khi mua Chích Chòe bồi, người ta thường chọn những con có vòm họng đen mà mua.

Chính nhờ con chim bồi đang căng lửa mà nó bớt đi phần nào sự sợ hãi khi phải sống trong chiếc lồng chật hẹp, chung quanh lại là nơi xa lạ vắng bóng cây xanh... Từ đó, nó mới sớm chịu ăn bột đậu phộng trộn trứng, thứ thức ăn mới lạ mà từ nhỏ nó chưa hề một lần được nếm. Và thế là nó chịu sống đúng theo ý muốn của chủ nuôi.

Ta nên lợi dụng sự dạn dĩ này của con chim bồi còn chút “lửa rừng” để tập nó sống dạn dĩ hơn, và cẩn thận tối đa không gây cho chim sự hoảng sợ, để giúp nó quen dần với môi trường sống mới, hoàn toàn khác lạ đối với nó.

Khi con chim đó hết lửa rừng thì nó đã phần nào quen dần với cuộc sống mới mà không nhát thêm nữa, và mau thuần thục hơn.

Ai cũng biết rằng nuôi Chích Chèo Than bồi lâu ngày cách mấy cũng không được dạn dĩ bằng chim con nuôi lên. Mười con đã hết tám chín, khi thấy người lại gần là đã nhảy loạn xạ trong lồng, khiến chuyện lồng đầu, gãy lông đuôi đôi khi không tránh khỏi!

Chim bồi nuôi lâu ngày (thường vài mùa) không ai gọi nó là chim bồi nữa, mà có một tên khác là “chim rừng”. Gọi là chim rừng vì nó đã qua giai đoạn “bồi”. Như vậy giá trị của nó được nâng cao. Con chim rừng tất nhiên là hót giọng... rừng, nhưng nếu chủ nuôi không năng đi dượt thì nó cũng... xuống lửa!

Nếu kể ra thì có đến hàng chục lý do xa gần khiến con Than rừng xuống lửa, trong đó có lý do không năng cho chim tắm. Chích Chèo Than bồi khi đã biết ăn bột, nghĩa là đã biết dạn dĩ phần nào thì mỗi ngày nên cho tắm như các chim đã thuần thục khác. Có được “ăn no tắm mát” thì chúng mới sung. Đó là chưa nói đến sự tắm tấp thường xuyên giúp cho chim mau dạn dĩ với người nuôi, chứ không còn quá nhát như trước nữa.

Than rừng mà nuôi được sáu bảy mùa trở lên, tuy vẫn chưa được thuần hẵn như chim con nuôi lên, nhưng vẫn có thể nuôi thả được...

Cách nuôi Chích Chòe Than “chuyên”

Chữ “chuyên” ở đây là tiếng động từ, có nghĩa là bay từng quãng ngắn. Chim Chích Chòe Than chuyên là chim đã ra ràng, đang trong thời kỳ tập bay cho nên không thể bay xa, vụt qua vụt lại từ khu vườn này sang khu vườn khác như chim cha mẹ của nó.

Như quý vị đã biết, mùa sinh sản của chim vào đầu mùa mưa, khoảng tháng tư Âm lịch hằng năm. Mỗi mùa một cặp chim đẻ đến vài ba lứa, và mỗi lứa như vậy trung bình mất khoảng tháng rưỡi:

- Thời gian đẻ trứng khoảng 5 ngày (lứa chừng ba bốn trứng, tối đa là 5 trứng).

- Thời gian ấp trứng khoảng 16 ngày.

- Thời gian nuôi con từ lúc nở cho đến khi con ra ràng bay khỏi ổ là 25 ngày.

Như vậy thì khoảng tháng sáu thì lứa chim con đầu tiên đã là chim chuyền rồi.

Chim con mới tập bay thì bay vụng về lắm. Trong ngày đầu chập chững ra khỏi ổ, đôi mắt nhìn trời cao và rừng cây ngút ngàn trước mặt, chim con tỏ vẻ lo sợ. Nó đứng tại chỗ và đôi cánh rung rung nửa muốn bay theo đàn, nửa lại lo ngại. Chim cha mẹ thường quần quít bên con, chúng chỉ chuyền qua chuyền lại từng quãng ngắn để dẫn dắt những con bay chậm. Có những chim con vừa cất cánh bay đã lộn đầu xuống đất khiến mẹ nó phải đáp xuống theo và cứ lẩn quẩn bên con...

Thường buổi tập bay đầu tiên này được diễn ra vào lúc sáng sớm và tiếng kêu to của đàn chim con vang dội khắp một vùng, đứng xa khoảng 50 thước vẫn nghe rõ. Mình có câu thành ngữ “Như chim vỡ tổ” là nói đến trường hợp chim rời tổ để tập bay này.

Sở dĩ gọi là “vỡ tổ” vì khi bầy chim đã ra khỏi ổ mà tập bay thì coi như chúng ra rừng ở luôn chứ không trở lại tổ cũ mà ngủ nghe nữa, kể cả chim cha mẹ cũng vậy. Cái ổ từ đó cứ để hoang và mục nát dần qua năm tháng.

Có điều lạ là chim con khi còn trong ổ, dù sắp ra ràng cũng rất im ắng, chỉ lúc hết sức thanh vắng có lắng tai nghe ngóng, thỉnh thoảng ta mới nghe được tiếng kêu nho nhỏ của chúng mà thôi. Vì vậy, dù lên đến gần ổ cũng không ai tài nào đoán biết được bầy chim con trong ổ đã được bao nhiêu ngày tuổi? Thế nhưng, khi chúng ra khỏi ổ để tập bay thì cả bầy cứ chim chirp há họng kêu la như không cần phải e dè gì nữa! Con chim bay trước một đoạn cũng kêu mà con chim chậm chân đằng sau cũng la toáng...

Thường thì trong vườn có bầy chim “vỡ tổ” như vậy đám con nít trong nhà biết ngay, và chẳng bao lâu chúng đã có mặt với chổi chà, với gậy gộc để ví bắt. Rồi cha mẹ chúng lại chạy theo nạt nộ xua đuổi đàn con vào nhà, vì người lớn nào lại để cho con nít làm chuyện thất đức. Chúng có bắt được chim con về cũng nuôi chết mà thôi!

Trong ngày đầu ra khỏi ổ tập bay, tất nhiên chim con chỉ bay được từng quãng ngắn, và ít khi bay xa ra khỏi khu vườn. Chúng cứ vòng qua vòng lại, bay tới bay lui... Và cuối ngày khi chúng bay ra khỏi khu vườn là lúc cả bầy đã bay thành thạo.

Trong mấy tuần lễ đầu, bầy chim con sống quần quít bên nhau, vì vậy từ tháng năm đến tháng mười, vào vườn ta thường bắt gặp sự đông vui của từng đàn nhỏ Chích

Chòe Than này...

Đánh bắt chim chuyền cũng dùng lục như bẫy chim Than lớn. Nhưng theo kinh nghiệm của những người bẫy chim lâu năm thì nên thay con trong lồng bằng một Chích Chòe Than mái lại hiệu nghiệm hơn. Tiếng kêu của chim mái tuy nhỏ nhưng chim con vẫn thính tai nghe được. Chúng tưởng lầm là chim mẹ nên xấp lại gần lục và bị sập lưới!

Chích Chòe Than chuyền tuy là vừa thoát khỏi giai đoạn chim con, nhưng dù sao cũng đã có một thời gian ngắn sống tự do ở ngoài trời rồi, nên tính cũng nhát, cũng sợ gần người. Thế nhưng, nhiều người vẫn thích nuôi chim chuyền vì những lý do sau đây:

- Dạn dĩ hơn chim bồ nên thời gian thuần hóa được rút ngắn lại, và nếu nuôi khéo có thể sau này cũng dạn dĩ như nuôi chim con.

- Chim bồ dễ nuôi, thường nuôi mười con sống đủ cả mười vì chúng thích ứng được với môi trường sống mới rất nhanh. Những tháng đầu mới nuôi thì vẫn nhút nhát, gặp người lại gần vẫn bay, nhưng tính nhát đó có mức độ. Nếu người nuôi chịu khó tiếp cận, gần gũi chim hằng ngày, như chịu khó thỉnh thoảng dứt mồi cào cào cho chim thì chim mau dạn.

Chính vì lẽ đó nên có người còn thích nuôi Chích Chòe chuyên còn hơn là nuôi chim con, vì đỡ vất vả trong việc chăm sóc, nuôi nấng. Chim chuyên vì thế giá cả còn cao hơn cả chim con (giá gấp đôi) và đắt hơn cả chục lần giá chim bồi!

Giá chim chuyên đắt hơn giá chim con cũng phải, vì mua chim chuyên thì biết chắc con nào là trống mái, trong khi chim con, nếu còn quá nhỏ thì việc lựa trống mái chỉ là việc cầu may. Trừ trường hợp số ít người dày dạn kinh nghiệm trong nghề...

Chim chuyên đem về nhà cũng nuôi như nuôi chim bồi trong thời gian đầu. Có điều có thể hé áo lồng ra chút ít để con chim tập làm quen với quang cảnh bên ngoài. Nếu quan sát kỹ ta sẽ thấy chim nào quá nhát thì cũng sẽ hỏ ăn uống ngày đầu, hôm sau đã lần mò đến cống nước, cống sâu, rồi cống bột. Con chim đã chịu ăn uống trong lồng là con chim không thể chết được. Điều cần là hãy để cho nó được sống yên tĩnh thật sự để nó quen dần với khung cảnh bên ngoài và tiếng động xảy ra chung quanh.

Chim chuyên là chim mới tập hát, chất giọng của nó cũng là giọng của chim con vài ba tháng tuổi, vừa nhỏ vừa đơn điệu không hay ho gì. Phải qua năm thứ hai trở đi thì tiếng hát mới bắt đầu tròn trịa...

Có nhiều độc giả viết thư hỏi tại sao có nhiều con Chích Chòe Than không biết ăn sâu tươi, hoặc là ăn rất ít. Xin trả lời là điều này có, nhưng không phải do chim mà là do mình (hay người nuôi trước mình) không chịu tập cho chim ăn sâu tươi từ đầu. Có tập ăn nó mới quen ăn. Trong những tháng mùa không được cào cào, có sâu thay vào cũng tiện lắm chứ!

Cách chọn nuôi Chích Chèo Than để thi hát

Xưa nay, các nghệ nhân nuôi chim Chích Chèo Than thường nhằm hai mục đích:

- Nghe giọng hát (hoặc để dự thi hát).
- Nuôi để đá (hoặc để dự thi đá).

Nhưng, dù nuôi chim với mục đích gì thì người nuôi cũng phải chọn tướng chim cho thật vừa ý mới nuôi, dù phải chịu trả giá đắt.

Chim đá có tướng của chim đá, mà con chim hát cũng có tướng của chim hát. Ngay trong bảng chấm điểm chim thi hát thì ngoài điểm đánh giá giọng hát ra, còn chấm phần điệu bộ và vóc dáng của con chim thí sinh nữa. Ba dạng điểm này được đánh giá ngang nhau, cũng từ 0

điểm đến 10 điểm, và kết quả là cộng lại, chim nào có số điểm cao nhất mới được thắng cuộc. Vì vậy, tướng con chim tốt xấu ra sao, người nuôi chim nào cũng tỏ ra khắt khe trong việc chọn lựa.

Hơn nữa, dù nuôi chỉ với mục đích để nghe giọng hót không thôi, chủ chim nào cũng muốn con chim của mình có một vóc dáng tuyệt đẹp, có điệu bộ duyên dáng để hằng ngày còn nhìn ngắm cho mãn nhãn nữa chứ!

Có nhiều trường hợp cái tài con chim không được đánh giá bằng vóc dáng, điệu bộ của con chim. Con chim có giọng hót không được đánh giá là xuất sắc, nhưng nếu tướng chim đẹp, nó vẫn được nhiều người ngưỡng mộ, và nếu đem bán sẽ được giá cao. Trong khi đó một con chim hót hay mà thân hình nhỏ thó (nhỏ con) lại phần đuôi còi cọc thì cũng được ít người để ý tới.

Việc chọn tài năng và tướng mạo Chích Chèo Than để nuôi hót hay thi hót thường được các nghệ nhân căn cứ vào những tiêu chuẩn sau đây:

- *Chọn giọng hót:* Chim phải hót hay và siêng hót.

Hót hay là hót được nhiều giọng, lại luyện láy tài tình. Chim càng hót càng lôi cuốn sự chú ý của người nghe, gây cho họ sự ham thích...

Còn siêng hót là hót liên tục gần như không ngừng nghỉ, tỏ ra chim căng lửa, không hề khớp trước một đối thủ mạnh nào.

- *Chọn điệu bộ*: Cũng như nghệ sĩ trình diễn trên sân khấu, hát hay ca ngọt là một chuyện mà điệu bộ uốn éo ra sao lại là một chuyện khác. Nếu điệu bộ mà cứng ngắt hoặc uốn éo quá cường điệu thì đâu phải là hay. Chích Chòe Than khi hót thường đứng yên trên cầu với sự tự tin. Nếu có xoay trở cũng trong một chừng mực nào đó. Chim mà ưa nhảy lộn mèo là tướng xấu. Nhưng khổ thay đa số Chích Chòe Than đều vướng phải tật này. Vì vậy, những con có tính lộn mèo trong lồng thường bị chê.

- *Chọn vóc dáng*: Không phải chọn con chim to xác là hay mà nhỏ vóc quá cũng không được cho là đẹp. Nên chọn con chim có thân hình vừa phải, các phần cân đối, như các phần đầu, mình, chân, đuôi, mỏ nếu dài thì dài như nhau, mà nếu ngắn cũng phải ngắn như nhau.

Điều cần đòi hỏi là chim phải có bộ lông mỏng và mượt mát, bộ đuôi dày và dài, chân phải có đủ móng...

Khi đã có chim đẹp trong tay thì việc trước tiên là phải nghĩ ngay đến việc nuôi nấng sao cho tử tế để con chim được mạnh khỏe mãi và hót căng hơn.

- **Chế độ ăn uống:** Chim nuôi hót cũng cần có chế độ ăn uống bổ dưỡng để chim không vì thiếu ăn mà phải suy yếu sức khỏe đến nỗi phải thay lông bất thường, đến nỗi chim hay cũng trở thành chim dở.

Ai cũng biết con chim có mạnh mẽ, có sức khỏe mới hót căng. Loại thức ăn giúp cho con chim căng lửa mang tính nhiệt, giúp cho con chim “nóng” lên để hót mãi.

Thức ăn căn bản của Chích Chòe Than trong thời kỳ căng lửa như sau:

- 1 lon sữa bò bột đậu phộng (rang vàng).
- 6 lòng đỏ trứng gà.
- 1 muống cà phê đường cát.
- 3 muống cà phê bột xương, bột sò.
- Nửa lon sâu khô tán nhuyễn.

Cách pha trộn như sau: đậu phộng rang vàng rồi dùng mọi cách tán nhuyễn thành bột. Trứng gà đem luộc, bóc vỏ bỏ lòng trắng chỉ lấy lòng đỏ bên trong rồi bóp nhuyễn với bột đậu phộng. Sâu khô (có bán sẵn) tán thành bột. Trộn chung các thứ lại đem phơi khô vài nắng cho khô, sau đó cất vào hộp đậy kín cho chim ăn dần.

Công thức bột này nếu Chích Chòe Than trong giai

đoạn còn thay lông thì bỏ sâu khô nhưng phải cho ăn thêm sâu tươi và cào cào, thêm trứng kiến càng tốt.

Chim đang thời kỳ căng lửa ngoài sâu khô đã trộn trong bột trứng ra còn cho ăn thêm cào cào và sâu tươi. Số lượng cào cào chim ăn được càng nhiều càng tốt (trung bình khoảng 50 con trong ngày).

Tuy vậy, cũng có người không cho ăn sâu tươi trong giai đoạn chim căng lửa, mà tăng lượng sâu khô lên đến trăm phần trăm.

Thức ăn đổ vào cống nên cho ăn vừa đủ trong ngày, hoặc hai ngày một lần. Số thức ăn thừa còn lại, dù nhiều cũng nên đổ bỏ đừng tiếc, vì thức ăn dư có thể bị vi khuẩn xâm nhập làm cho hư hỏng, ôi thối, chim ăn vào sẽ ít nhiều thương tổn đến bộ phận tiêu hóa.

- *Chế độ tập dượt*: Chim cũng như người, cần phải lo “văn ôn vũ luyện” thì tài năng mới tiến bộ được. Kinh nghiệm cho thấy con chim dù hát hay và siêng hát đến đâu mà không được tập luyện thêm thì giọng hát của nó sẽ đơn điệu dần và biếng hát dần, gần như con chim mất dần sự hứng thú vậy.

Hơn nữa, chúng ta cũng đã biết là bản tính của chim hát nói chung và Chích Chòe Than nói riêng là thích bắt

chước giọng hót của chim khác để phong phú hóa chất giọng của mình. Vì vậy, nếu được thường xuyên đem chim đến tập dượt ở các tụ điểm chơi chim, con chim nhà sẽ có nhiều dịp được nghe, được học để giọng hót của nó được khởi sắc hơn.

Cũng có trường hợp có chim trong thời kỳ chưa căng lửa, gặp chim lạ hót là cứ đứng ngây người ra, không dám “đấu” trở lại. Nhưng, hôm sau không còn chim lạ, nó sẽ hót hay hơn và hăng hái hơn trước bội phần. Còn với chim đang căng lửa thì sự sợ hãi không còn, nên khi gặp chim lạ nó còn hưng phấn mà hót căng hơn nữa!

Chỉ nên dượt chim khi chim đã thực sự thay lông xong, nghĩa là chim đã cứng lông, đã ép lông, đã căng lửa. Chim còn trong thời kỳ thay lông mà nóng lòng đi dượt thì kết quả sẽ trái ngược: do sợ hãi mà chim bị suy thêm!

Bình thường thì nên cho chim đi dượt mỗi tuần vài lần cũng đủ. Nhưng với chim gần đến ngày thi hót thì nên cho chim đi dượt mỗi ngày để giữ vững độ sung cho chim. Mỗi ngày chỉ cần đến tụ điểm dượt vài giờ là đủ.

Ngoài việc mang lồng chim đến các tụ điểm chơi chim để chim được dượt trực tiếp ra, ở nhà, quý vị có thể cho chim nghe băng cassette mỗi ngày. Băng này thu giọng

hót của các chim bậc thầy cũng đem lại kết quả tốt.

- *Chế độ chăm sóc*: Nuôi chim quý ai cũng muốn giữ gìn sức khỏe cho chim để chim có đầy đủ năng lực mà phô diễn tài năng thi đấu với người. Chăm sóc cho chim nuôi bao gồm việc tiếp tế đầy đủ thức ăn nước uống bổ dưỡng, còn phải cho chim tắm tấp, rồi vệ sinh lồng và các dụng cụ trong lồng được sạch sẽ. Về thức ăn thì tránh để chim ăn đói ăn khát, bữa đói bữa no. Thức ăn đậm như sâu, cào cào, trứng kiến phải cho chim ăn đầy đủ, tránh việc cho ăn bữa có bữa không, có khi được ăn thừa mứa, có khi lại “trơ mỏ” suốt cả tuần là chuyện không nên.

Lồng chim phải giữ gìn sạch sẽ, tránh cho chim bị rận mạt tấn công. Những vật kí sinh này thường ẩn nấp trong các kẽ lồng rồi chờ dịp đêm tối ủa ra hút máu chim.

Các dụng cụ đặt trong lồng chim như công dụng thức ăn, công nước, công sâu, cần đậu và bố lồng cần phải được cọ rửa sạch sẽ. Việc này nên thực hiện mỗi ngày một lần mới tốt.

Chim trong thời kỳ căng lửa, mỗi ngày hoặc cách nhật (trong mùa nắng ráo) nên cho tắm một lần. Ngoài ra, cũng nên cho chim tắm nắng, mỗi sáng nên treo lồng ra phía có ánh nắng để chim vừa có cơ hội sưởi ấm, vừa tía

tốt bộ lông cho sạch sẽ. Việc tắm nắng nên tiến hành buổi sáng, và buổi trưa thì tắm nước.

Việc chăm sóc sức khỏe cho chim mà chúng tôi xin đề cập đến sau cùng là nên cho chim ngủ sớm như thói quen cố hữu của chúng.

Trước khi trời tối, quý vị nên phủ áo lông cho chim và treo lông vào nơi thanh vắng để chim được ngủ sớm. Bản tính của chim là ngủ sớm và dậy sớm, vì vậy, nếu để chúng ngủ theo giờ giấc của ta (vì trong phòng còn bật đèn là chim còn thức) rồi sáng chúng lại thức sớm (trước 5 giờ) thì mỗi đêm chúng đâu ngủ được mấy giờ?

Tóm lại, muốn có một chú Chích Chèo Than hót hay thì phải cố gắng lựa chọn một con chim hót hay đáng đẹp, sau đó phải cố công tập luyện để chim căng lửa... Việc tập dượt và chăm sóc cho con chim thi hót coi vậy chứ chưa thấm thía gì với việc chăm lo cho một con Chích Chèo Than thi đá, nó nhiều khê hơn và vất vả nhiều hơn.

Cách chọn và nuôi Chích Chèo Than để thi đá

Như phần trên chúng tôi đã nói đến, con Chích Chèo Than là giống chim “văn võ song toàn”, chính vì vậy nên mới được nhiều người chọn nuôi: để nghe hót cũng được mà đem thi đá cũng là một thú chơi tao nhã.

Phần đông người mình thích nuôi cá đá, gà chọi nên gặp con Chích Chèo Than với tính hung hăng, ưa gây sự họ lại càng ham.

Hãy nhìn con Chích Chèo Than với cái đầu ngẩng cao, với đôi cánh xệ, và cái đuôi dài nhỏng lên nhỏng xuống, sao nó giống cái bộ dạng nửa hùng dũng, nửa lắc ca lắc các của một chú gà tre. Mà quả thật đây là giống chim hót rừng có thân hình nhỏ nhít, nhưng bản tính lại hung tợn, ưa sân si, gây sự... trông đến buồn cười!

Chắc quý vị cũng đã từng được chứng kiến cảnh hai con Chích Chòe Than đá nhau rồi chứ?

Trong đời sống hoang dã, Chích Chòe Than thường tranh giành vùng ảnh hưởng để độc quyền kiếm mồi, nhất là trong mùa sinh sản chúng đánh nhau chí tử để giành mái, hai con chim trống như hận thù từ muôn kiếp trước cứ đâm bổ vào nhau mà chân khóa chân, mỏ tìm mỏ mặc sức cắn xé... Hai con cứ vo tròn một cục lẫn trên đất cày chẳng khác nào một mớ bụi nhùi tốc theo chiều gió! Những lúc chiến đấu hết mình như vậy thì dù trời có sập đến nơi chắc chúng cũng không hay dừng nói chi sợ người đến bắt?

Và ngay khi phải sống kiếp “Cá chậu chim lồng” nhưng cái tính hung hăng, háu đá Chích Chòe Than cũng đâu hề bỏ! Cứ kè hai cái lồng lại gần nhau, quý vị sẽ thấy chúng ủa sáp lại sát nan lồng, cái mỏ nhọn cổ lách ra ngoài để tìm đối thủ mà cắn mổ! Còn nếu được đá thông lồng thì khỏi phải nói, cặp nào cũng tỏ ra kỳ phùng địch thủ với nhau, hết hiệp thì phải can ra, đôi khi tính điểm bằng thế đá, đòn hiểm, chứ nếu cứ để chúng đá cho đến kỳ cùng thì chắc cũng có con phải chết!

Vì vậy, chọn một chú Chích Chòe Than để nuôi, dù là chỉ nuôi làm cảnh, người nuôi nào cũng tỏ ra khó tánh

trong việc lựa chọn. Phải lựa cho bằng được con chim thật vừa ý với mình mà nuôi mới không bỏ công bỏ của ra nuôi và chăm sóc.

Chọn Chích Chòe Than thi đá không phải là việc đơn giản, bất cứ người nào cũng có thể làm được. Ngay người có nhiều kinh nghiệm trong nghề nhiều khi cũng phải so đo tính toán, cân phân từng chút một, nghĩa là phải đòi hỏi có thời gian để suy nghĩ mà chọn lựa...

Quý vị cũng biết, người ta tính điểm con chim thi đá không phải thẩm định riêng mỗi phần “võ nghệ” của nó không thôi, mà còn chấm điểm cả phần điệu bộ và vóc dáng, như cách chấm điểm con chim thi hót vậy.

Chấm điểm điệu bộ và vóc dáng của chim là tưởng thưởng đến công lao nuôi dưỡng và chăm sóc của người chủ. Vì vậy có con chim mượt mát, mạnh khỏe đem ra “trình làng” cũng là điều hãnh diện của chủ chim; nếu quả thật xuất sắc cũng được nhiều người đến bắt chuyện hỏi han và không tiếc lời khen tặng!

Tóm lại, lựa chú chim nuôi hót có phần dễ hơn lựa con chim nuôi đá. Nhiều khi phải chọn đi chọn lại nhiều lần, đứng trước cả chục con chim nhưng chưa chắc đã ưng ý được một!

Tiêu chuẩn để một con Chích Chèo Than nuôi đá là phải có một thân hình vạm vỡ nhưng cân đối, dáng vẻ oai phong hùng dũng, ẩn chứa một sức mạnh tiềm tàng của một con chim võ sĩ. Đi vào chi tiết thì phải hội đủ những điểm sau đây:

- Thân to, ngực nở, vai rộng, mình dài (đó là con chim có nội lực thâm hậu, bề ngoài toát ra nét uy dũng hiên ngang, tạo được thế bất khuất).

- Đầu bằng như đầu rắn, chóp đỉnh có nét thẳng chứ không gồ vòng cung như đầu của chim bồ câu (con nào có cái đầu dạng này thì hung dữ, lâm trận không hề biết kiêng nể đối thủ trước mặt).

- Mắt không tròn mà méo (đây là chim đang căng lửa, sức lực cường tráng, lại nhanh lẹ trong việc tránh né đồng thời cũng biết cách tung đòn chính xác vào đối thủ của mình).

- Mỏ chim có chiều dài vừa phải, chót mỏ không cong xuống mà thẳng và chắc. Nhìn mỏ như thấy được chiều dày của nó và sự rắn chắc của nó (mỏ chim rất quan trọng trong việc đấu đá, chim dùng mỏ để mổ vào đầu, vào mắt, vào da thịt trên mình của đối thủ nó. Mỏ mà cứng thì những cú mổ như vậy chẳng khác gì búa giáng.

Khi đá, mỏ chim đóng vai trò quyết định trong việc thắng hay bại, nó cũng như cánh tay của một võ sĩ, liên tiếp nhắm vào những yếu điểm của kẻ thù mà mổ, vì vậy sau khi đá có nhiều con bị đui mắt, lỗ đầu, tróc lông và có khi sút cả móng...).

- Chân chim cứng cáp, mạnh mẽ, không bị thương tật. Các ngón cũng vậy, và móng phải đầy đủ. Chim ra trường mà ngón giập, móng cụt thì phần thua đã thấy trước mắt (khi đá, hai chân chim với các ngón dài và khỏe, móng sắc bén sẽ dễ dàng khóa chặt được kẻ thù không cho cửa quây. Có những con chim khôn ngoan, chỉ dùng một chân để khóa chặt hai chân của đối thủ. Vì vậy, chọn chim nuôi đá phải chú ý đến đôi chân...).

- Chọn cánh: Những lông lớn ở cánh chim phải còn nguyên vẹn, không được gãy. Như vậy vừa xấu lại vừa không có hiệu quả trong khi thi đá. (Khi đá, hai cánh cũng như đuôi có vai trò quan trọng giữ thăng bằng, có khi còn chống chọi cho thân mình khỏi bị thất thế. Cánh chim trong vài trường hợp còn được sử dụng như một vũ khí lợi hại để quật vào đối thủ, vừa gây đau đớn vừa gây sự hoảng loạn, khiến đối thủ phải tối tăm mặt mũi).

- Chọn lông: Con chim lông mỏng (lông mình) là chim có nội lực mạnh mẽ, ít đau yếu (cũng góp phần tăng

thêm điểm trong khi dự thi).

Như vậy, một con chim nuôi để đá có cả chục chi tiết cần chọn lựa. Mà thực tế thì đâu phải con Chích Chèo Than nào cũng hội đủ được những điều kiện tốt đẹp đó! Có con tốt được mặt này lại hỏng ở mặt kia, mà tướng chim thì tự trời sinh chứ đâu ai có tài gì mà sửa đổi được!

Lựa được con chim có những đặc điểm vừa ý để nuôi là một chuyện, nhưng việc nuôi nấng chăm sóc để chim mạnh khỏe luôn lại là một chuyện khác.

Đây là điều mà người mới vào nghề cần phải học hỏi ở những nghệ nhân có nhiều kinh nghiệm hơn mình. Nhưng khổ nỗi kinh nghiệm thì mỗi người mỗi khác, ít ai giống ai. Có kẻ cho ăn theo công thức này, có người lại tự chọn cho mình một công thức pha chế khác. Trong khi đó, con chim nếu được cho ăn uống no đủ và bổ dưỡng thì vẫn sống mạnh, chỉ có điều đã cho ăn theo công thức nào thì cứ giữ nguyên công thức đó mãi. Nếu thay đổi chế độ ăn uống đột ngột, dù bổ hơn đi nữa cũng gây sốc cho sức khỏe của chim. Đó là việc nghệ nhân nuôi chim nào cũng biết, và ai cũng cố tránh.

Thức ăn, nếu cần phải thay đổi thì cũng nên thay đổi từ từ, thời gian đầu tăng hoặc giảm với tỷ lệ nhỏ, đến thời

gian kế tiếp thì tỉ lệ cao hơn... như vậy, không làm rối loạn đến bộ phận tiêu hóa của chim.

- Chế độ ăn uống: Chế độ ăn uống của Chích Chòe Than thì hót và thi đá cũng không khác gì nhau lắm. Thức ăn cũng có hai phần: bột đậu phộng trộn trứng và thức ăn đậm. Trong giai đoạn chim căng lửa để thi hót và thi đá thì thức ăn nên có tính “nóng” hơn để thúc con chim căng lửa hơn. Càng căng lửa chim mới sung sức: hót thì hót cả ngày, mà đá thì lúc nào cũng hung hăng cắn bổ lông, và thấy bóng chim lạ từ xa đã ra điệu bộ sẵn sàng xáp chiến.

Con chim đá cần phải nuôi với thức ăn bổ hơn và nóng hơn chim hót, vì nó phải tiêu pha nhiều năng lượng cho việc tập dượt, và cũng kiệt toàn sức mạnh đấu đá sau này. Do đó, trong phần bột đậu phộng trộn cho chim đá phải tăng thêm hạt gà và sâu khô.

Thay vì trong công thức của chim hót là một lon sữa bò bột đậu phộng chỉ trộn 6 trứng đỏ trứng gà (hay trứng vịt) thì với chim đá phải trộn đến tám hoặc mười trứng đỏ trứng. Còn phần sâu khô thay vì nửa lon thì tăng lên một lon (đã tán nhuyễn).

Ngoài ra, chim cần được ăn với số lượng nhiều cào cào và sâu tươi, vì thiếu đạm chim sẽ dễ đuối, mất cả sự

hăng hái.

Thông thường thì các nghệ nhân nuôi chim đá lâu năm thường cho chim ăn thức ăn như vậy. Nhưng cũng có người cho chim ăn thức ăn khác, chung qui là những thứ đó nhưng gia giảm món này mà tăng thêm món khác.

Có người chỉ cho chim ăn sâu tươi, sâu khô và cào cào, chứ không hề cho ăn bột đậu phộng trộn trứng. Thức ăn này giống như thức ăn của chim sống ở ngoài trời. Do được ăn nó đủ và bổ dưỡng như vậy nên con chim rất sung, đó là điều ai cũng công nhận. Tuy nhiên, nếu cho ăn như vậy thì quá tốn kém, nhất là vào những tháng cuối năm cũ và đầu năm mới, khi ngoài đồng lúa đã gặt, cào cào hiếm nên tăng giá, và giá sâu cũng dựa theo đó mà lên gấp hai gấp ba lần! Nếu nuôi một vài con thì sự tốn kém còn ít, nhưng nếu nuôi với số lượng chim đá nhiều hơn thì chẳng lẽ... đồng lương của mình lại dành trọn cho chim?

Một con chim đá mỗi ngày chỉ cần ăn năm chục con cào cào non và độ một phần mười lon sâu tươi là đủ. Dù sao cũng nên ép chim ăn bột, vì chất tinh bột cũng rất cần thiết cho sự phát triển cơ thể của chim.

Do thức ăn đóng vai trò quan trọng cho đời sống của chim, nên khi cần tăng hay giảm một thành phần thức ăn

nào, quý vị cũng nên để tâm theo dõi xem sức khỏe của chim những ngày sau đó có biến đổi gì không, để còn kịp thời sửa chữa, nếu xét thấy không được thích hợp...

- **Chế độ tập dượt:** Cái câu “Văn ôn vũ luyện” mà đặt vào trường hợp con chim thi đá thật là quá đúng. Nghề võ mà không chịu tập luyện thường xuyên thì chân tay nguội ngịu nghịu chậm chạp, quyền thế biến hóa sẽ chậm hẫng đi. Ra trường mà lọng cọng như vậy thì mong đám đá bằng ai?

Con Chích Chòe nuôi để thi đá cũng vậy, ngoài chế độ ăn uống bổ dưỡng ra, chủ nuôi còn dành cho chim một chương trình tập dượt hằng ngày, hằng tuần sao cho hợp lý để con chim sung lên, quen dần với trận mạc để khi ra trường khỏi phải thua sút một ai.

Con chim một khi đã sung tất phải hót, nhưng với chim nuôi đá thì chủ nuôi phải tìm cách hạn chế để chim hót ít chừng nào hay chừng nấy. Có nhiều cách để hạn chế, trong đó có hai cách sau đây thường được nhiều người áp dụng:

- Một là trùm kỹ áo lồng, treo vào một nơi thanh vắng, tĩnh mịch. Trong tình huống này thì chú chim chỉ còn biết đậu trên cần mà ngủ hay ngồi nghỉ...

- Nhốt chim trong lồng tổng lực (lồng lớn) để chim có khoảng rộng mà bay nhảy tự do, từ đó mà bớt hót đi. Cách này người ta thường dùng cho chim Họa Mi.

Tuy vậy, không phải lo hạn chế con chim hót mà không cho chim đi dượt ở các tụ điểm chơi chim mỗi ngày! Thật ra có được đi dượt, được tiếp xúc với chim lạ (dù là chỉ treo gần chim hót) nó cũng hăng lên.

Với con chim đá đang thời kỳ căng lửa, dù có treo chung với chim hót, thì do sung sức nó chỉ nhảy lên nhảy xuống để cắn bố lồng như biểu tỏ sự tức giận, chứ ít khi chịu đứng yên mà hót đáp lại. Có nhiều người lo xa hơn, họ cũng đem chim đi dượt, nhưng đến nơi họ cũng không gỡ bỏ áo lồng để con chim trong lồng không nhìn được quang cảnh chung quanh. Do chỉ nghe tiếng hót (hay là câu gây sự?) của chim lạ mà không nhìn được thấy gì, nó càng sung hơn, và cũng chỉ... cắn bố lồng cho hả giận!

Tập cho con chim sung chưa đủ, mà còn phải lo xổ chim nữa!

Xổ chim là cách làm cho chim quen dần với trận mạc, quen dần với mọi thế đá, để sau này biết quyền biến ứng xử khi lâm trận thật sự. Xổ chim cũng để giúp chim có cơ hội tập luyện gân cốt được dẻo dai hơn, để có sức

chịu đòn giỏi hơn mà khỏi “thua hoảng” trước đối thủ của mình khi gặp cú đòn đau. Việc xỏ chim cũng có ý nghĩa như việc xỏ gà nòi. Con gà nòi sau thời gian lặc “tích” lành lặn, cũng phải cho xỏ mỗi tháng vài lần, mục đích cũng để giúp nó quen dần trận mạc, tập luyện thuần thục đòn, thế bí hiểm sẵn có, và cũng để tập... chịu đòn cho quen!

Việc tập dượt này không có nghĩa là gần ngày thi đá mới lo, mà phải lo từ trước theo lịch trình “vũ luyện” hẳn hoi.

Xỏ chim là cho hai con Chích Chòe Than đá thông lồng thực sự với nhau trong năm hay mười phút, sau đó can ra không để cho chúng ăn thua nhau. Chính việc đá nhau như để quần sức này sẽ đem đến nhiều điều lợi:

- Chim sẽ tăng sức và học hỏi được nhiều đòn, thế bí hiểm, thâm độc của địch thủ.

- Chim sẽ quen dần với cách đối phó các đòn, thế của các chim khác, vì luật sinh tồn giúp chúng có những thông minh để hóa giải hữu hiệu những đòn, thế của chim khác tấn công.

- Cái lợi nói cuối cùng là có cho chim xỏ như vậy chủ nuôi mới có cơ hội tốt biết chắc được tài sản của chú

Chích Chòe Than quý hóa của mình ra sao. Nếu thấy nó thật sự có thực tài thì mừng mà nuôi tiếp, còn nếu bắt tài vô tướng thì loại ra nuôi hót. Nhiều khi phải xỏ đi xỏ lại nhiều lần ta mới biết chắc được tài nghệ của con chim ra sao, có nhiều con lì đòn trong lần xỏ đầu nhưng các lần xỏ sau lại yếu kém. Nhưng, thường thì càng trui luyện được nhiều lần thì tài nghệ của chúng được tiến bộ hơn.

Việc xỏ chim trong vài lần đầu nên hạn chế giờ giấc ít lại, chẳng hạn chỉ vài ba phút là nhiều. Những lần sau tăng thêm vài phút nữa... để chim tập dần sức chịu đựng. Mặt khác, nên xỏ chim mỗi tháng độ hai lần là vừa, vì sau lần đầu đá như thế chim sẽ mệt mỏi, có con phải lơ là việc ăn uống một hai ngày.

Không nên để cho chim bị kiệt sức, vì như vậy có thể dẫn đến việc bị suy, và biết đâu chừng nó sẽ thay lông bất thường thì... đó là họa lớn! Hơn nữa, mỗi lần xỏ nên tránh cho chim hai bên bị những thương tật đáng tiếc. Vì đây là xỏ chơi chứ không phải đá thật mà cho chúng đấu đá thật tình. Nếu gặp pha nguy hiểm thì nên can ra ngay!

Cuối cùng, để việc xỏ chim đem lại kết quả tốt đẹp ta nên thay đổi chim mà xỏ: kỳ này cho cặp với chim A, thì kỳ sau nên cặp với chim B. Vì cũng như gà nòi, mỗi con Chích Chòe Than đều có lối đá khác nhau, đòn thế

khác nhau. Vì vậy, càng gặp nhiều đối thủ thì tài nghệ của con chim nhà sẽ lão luyện hơn, đá hay hơn, khởi sắc hơn.

Sau mỗi kỳ xô như vậy, quý vị nên cho chim dưỡng sức một thời gian. Và nếu chim có bị thương tật gì thì phải chữa trị ngay. Cần chú trọng những vết thương ở phần đầu và ở chân chim, nhất là các ngón, các móng.

Nếu thương tật của chim chưa được lành hẳn thì dù đến định kỳ phải xô ta cũng tạm hoãn lại cho đến khi mọi vết thương thực sự lành hẳn đã.

Điều quan trọng là trước kỳ thi đá, nên cho chim ngừng xô độ nửa tháng, một là để gìn giữ sức khỏe hai là tránh phải bị thương làm trở ngại cho việc thi đá.

- **Chế độ chăm sóc:** Việc chăm sóc cho con chim Chích Chòe Than đá vất vả hơn là chăm sóc cho con chim hót. Nhất là ở khâu thức ăn, và siêng năng tập dượt. Khẩu phần chim đá cần được cung cấp đầy đủ chất bổ dưỡng, như vậy mới giữ được tình trạng sức khỏe của chim. Con chim mà thiếu ăn thì không đủ sức thi đá được. Còn việc dượt chim cũng như xô chim phải “lên chương trình” tập dượt hàng ngày, chứ không thể làm lầy có mà được. Vì con chim đá mà thiếu dượt trong vài ngày thì sự hăng hái của nó sẽ giảm sút trông thấy. Đó là điều mà bất cứ chủ

chim nào cũng không muốn xảy ra!

Chích Chòe nuôi đá cũng cho tắm nắng và tắm nước hằng ngày như chim nuôi hót. Có điều một tuần trước khi ra trường, quý vị không nên cho chim tắm nước.

Tóm lại, chọn được cho mình một con Chích Chòe Than đá với những tiêu chuẩn vừa ý là một việc khó khăn. Nhưng, việc chăn nuôi và chăm sóc cho con chim căng lửa để đủ sức tranh tài giựt giải với thiên hạ cũng không phải là việc dễ, chỉ người có kinh nghiệm trong nghề hoặc đam mê cao độ mới chu toàn tốt được công việc mà thôi.

(

Thi hát Chích Chòe Than và cách chấm điểm

Đã là Chích Chòe Than thì con nào cũng có khả năng biết hát và đá cả. Tuy nhiên, cái tài này thường không xuất hiện đồng đều ở mỗi con. Có chim có tài hát hơn là tài đá. Ngược lại, có con chỉ đá giỏi, còn giọng hát thì rất tầm thường. Bản năng đó của chim có lẽ cũng chẳng khác gì người, vì thường thì người giỏi văn bao giờ cũng kém võ, và ngược lại.

Để phát huy tài nghệ đúng mức của mỗi con chim mà phục vụ thú chơi của mình tăng thêm phần hứng thú, các nghệ nhân lựa ra những con hát hay để nuôi hát, và những chim có tài đấu đá thì nuôi riêng để chơi đá.

Và cũng nhờ vào kinh nghiệm tích lũy từ nhiều thế hệ chơi chim truyền lại, mà các nghệ nhân chơi chim nhận

ra được rằng: chim có tài đá hay hót, hình dáng bên ngoài của chúng có nhiều điểm khác nhau, mà người không kinh nghiệm không tài nào phát giác ra được:

- Chích Chèo Than có tài thiên phú về hót thì đầu tròn, thân mình thon thả, cân đối, dù sung độ, dù đang căng lửa nó cũng không quá hung hăng.

- Còn Chích Chèo Than có tài đấu đá thì vóc dáng kệch cỡm, đầu to, trán trợt, ngực nở, vai rộng, chân lúc nào cũng ở trong thế “đứng tấn” vững vàng... Minh nó như toát ra sự hùng dũng, oai vệ.

Điều này thì chim cũng na ná giống người: thân mình anh văn nhân đâu có vạm vỡ bằng thân hình anh võ sĩ! Lúc thiếu thời mà thân thể yếu đuối, tay chân ốm o lỏng lẻo không như con cò ma thì lớn lên cũng khó lòng chọn cho mình con đường võ nghiệp được!

Thật ra cái tài của con chim chỉ được bộc lộ rõ nét, một phần cũng còn do ở tài thuần dưỡng của con người. Con chim đá được nuôi theo cách thức dành cho chim đá. Còn con chim hót cũng được nuôi theo cách thức riêng phù hợp với nó. Thức ăn cũng pha chế riêng. Cách thức tập luyện để nâng cao “tay nghề” của mỗi con cũng có điểm khác...

Chính nhờ vào chế độ dinh dưỡng và tập luyện thích hợp với khả năng của chim nên nó mới có dịp tốt để phát huy cái tài thiên phú của nó ở mức cao hơn.

Con chim Chích Chòe Than đã chọn riêng nuôi hót tất nhiên phải là chim vốn có giọng hót hay. Nhưng con chim có tài hót hay vẫn chưa thể cho ra dự thi hót được. Nó phải qua một quá trình rèn luyện “tay nghề” để hót hay hơn, có nội lực thâm hậu hơn để đủ sức tranh tài, khỏi bị những kẻ tài cán hơn đè bẹp.

Muốn có “tay nghề” vượt trội thì ngoài việc nuôi chim với thức ăn bổ dưỡng, còn phải được chăm sóc chu đáo, tập dượt thường xuyên.

Ai cũng biết giống Chích Chòe Than khi đã căng lửa thì ra trường đâu có chịu thua sút một ai. Chúng say sưa trở hết thần lực, trở hết tài năng của mình bằng cách há mỏ hót liên tục như điên như dại gần như không biết mệt! Chim đang căng lửa thì hăng say hót như vậy, còn con chưa đủ lửa nếu chủ nóng lòng đưa ra trường thì hót lai rai, hót rời rạc chẳng hay ho gì. Thậm chí có con vì nghe chim chung quanh hót hăng quá nên... khộp và bị “đề” ngay từ đầu, chỉ biết đứng trên cầu mà ngó mông lung, rồi nhảy lên nhảy xuống chẳng khác nào một chị chim mái!

Chim đem thi đấu mà hót tẻ như vậy thì chủ chim chỉ ê mặt với thiên hạ mà thôi!

Thường thì các Câu Lạc Bộ hay các tụ điểm chơi chim hay tổ chức những cuộc thi hót hay thi đá các loại chim như Chích Chòe Than, Họa Mi, Chích Chòe Lửa, chim Khoen để góp tay vào việc gây phong trào nuôi chim hót lên mức sâu rộng hơn.

Phần thưởng dành cho chim thắng cuộc được trích ra từ ngân quỹ của Câu Lạc Bộ, hay ở sự đóng góp tự nguyện của các “mạnh thường quân”, có khi lấy từ lệ phí của các chim thí sinh nữa... Phần thưởng tuy không đáng giá cho lắm, đôi khi chỉ có tính tượng trưng, nhưng lại vô cùng ý nghĩa, đem lại vinh dự thật sự cho con chim thắng cuộc.

Cuộc thi thường được ban tổ chức thông báo rộng rãi trước cho giới chơi chim hay biết, ít ra là hàng tháng để các nghệ nhân có đủ thời giờ chuẩn bị chu đáo cho những con chim nòi của mình. Vì số người tham dự thường thì không hạn định, và mỗi nghệ nhân còn có quyền đăng ký bao nhiêu chim tham dự cũng được. Chuyện một người gửi đến tham dự cuộc thi vài ba con chim là thường thấy. Tuy nhiên, có lẽ ban tổ chức cuộc thi cũng đã nắm chắc được một điều là số chim thí sinh của mỗi kỳ thi chắc cũng không đến con số quá cao!

Trước đó, Ban tổ chức-cuộc thi bầu ra một Ban Giám Khảo, ít thì ba bốn người, mà nhiều thì năm sáu người. Họ là những nghệ nhân nuôi chim có nhiều kinh nghiệm, và cũng được nhiều người quen tên biết tiếng và hết lòng tín nhiệm. Nếu những vị này có nhiều kinh nghiệm “cầm cân nẩy mực” lại công bằng trong việc chấm thi thì có thể sẽ được tín nhiệm trong những kỳ thi sắp tới. Còn những ai có tính thiên vị, thì tất nhiên sẽ không được tín nhiệm vào Ban Giám Khảo kỳ sau.

Trước giờ thi hót, chủ chim phải đem chim đến đăng ký với ban tổ chức và mỗi chim dự thi được mang một số thứ tự. Số thứ tự này được viết to lên một mảnh giấy trắng và dán bên lồng chim cho mọi người cùng thấy. Các lồng này sẽ tự tay chủ chim treo lên những cây sào dài vào vị trí nào tùy ý, cách khoảng giữa hai lồng chừng 50 phân.

Ban tổ chức cuộc thi đã dành cho Ban Giám Khảo ngồi vào một vị trí thích hợp để dễ quan sát được toàn khu vực treo chim thí sinh, để từ đó mà phán đoán tài nghệ của từng con mà chấm điểm cho công bằng.

Còn những nghệ nhân có chim dự thi thì kẻ đứng người ngồi vây quanh khu vực trường thi để theo dõi cuộc thi một cách say mê hào hứng. Bầu không khí chung quanh như ngưng đọng hẳn lại, mọi người chỉ trao đổi với nhau

bằng những câu nói thì thầm, chỉ có giọng chim là hót vang lên mỗi con mỗi điệu nghe thật sướng tai!

Vào đầu cuộc thi gần như chim nào cũng hót. Thế nhưng, có khi chỉ năm mười phút sau đó, nhiều người đã nhận ra có nhiều chim đã tự ý bỏ cuộc! Chim thua cuộc như đoạn trên chúng tôi đã nói, đó là những chú chim chưa căng lửa nên sớm bị “đề”, chỉ muốn tìm đường thoát thân mà thôi. Với những thí sinh bất tài này coi như bị loại, Ban Giám Khảo chỉ còn chú ý đến những con chim đang say sưa cất tiếng hót mà thôi. Mỗi vị Giám Khảo đều sẵn sàng bút giấy trước mặt để ghi chú những điều cần thiết, sau này dựa vào đó mà chấm điểm cho công bằng.

Tiêu chuẩn để Ban Giám Khảo chấm điểm cho một con Chích Chòe Than thi hót là ba điểm sau đây, và chỉ chấm cho thí sinh có tài hót đến mãn cuộc:

a- Giọng hót: Giọng hót của chim được đánh giá là hay đối với chim vừa hót hay lại siêng hót. Kế đó là hót nhiều giọng, hót dài hơi, có tài luyện lấy thần tình khiến người nghe cảm thấy bùi tai mà say mê theo dõi từ đầu đến cuối... Những con chim tài ba như vậy thường thì có rất ít trong số mấy mươi con dự thi đang treo trên những cây sào dài. Con số thứ tự mà nó mang trên lồng chắc chắn đã được nhiều vị Giám Khảo khoanh tròn sẵn trên những

trang giấy trước mặt. Đó là những con hy vọng trúng giải. Chúng tôi nói là hy vọng vì nó còn phải vượt qua hai tiêu chuẩn tiếp theo đây.

b- Điệu bộ: Con chim có giọng hót hay thì nó xứng đáng được nhận số điểm cao về tài hót hay. Nhưng hót hay còn phải kèm theo điệu bộ vừa hùng dũng lại vừa tự tin, vừa thanh thản, khoan thai; cứ như tập trung hết tinh thần và ý chí vào việc thi thố tài năng... Vì như quý vị cũng biết, giống chim thường hay nháy nhót, chỉ có trường hợp căng lửa và hăng say đấu hót thì chim mới chịu đứng yên trên cần để hót mà thôi. Những con chim dù hót hay mà có tật lộn mào trong lồng bị coi là một tật xấu, không sao nhận được điểm cao. Vì lẽ đó, những Chích Chòe Than có tật lộn mào ít người chịu nuôi, trừ trường hợp “nuôi chơi” ở nhà để nghe giọng hót. Chim như vậy dù hay cũng không bán được bao nhiêu tiền. Nhưng khổ nỗi giống Chích Chòe Than phần nhiều lại có tật xấu này!

c- Vóc dáng: Vóc dáng con chim thường là do thiên phú. Hình dáng đẹp hay xấu thường là do trời sinh như vậy. Ở đây nhắm vào việc đánh giá công lao chăm sóc, nuôi nấng của chủ chim thí sinh ra sao. Nếu nuôi khéo thì chim có bộ lông mượt mà, có sức khỏe tốt, không hề mang một dị tật trên mình. Con chim có vóc dáng đẹp, có bộ

lông mượt là đủ thu hút sự chú ý của người xem.

Tóm lại, thi hát, tuy giọng hát là điểm quan trọng, nhưng chim thí sinh còn phải chiếm được điểm cao ở hai phần điệu bộ và vóc dáng nữa. Cũng như người đẹp đi thi hoa hậu, sắc đẹp của nàng không thôi chưa đủ, mà còn chấm phần vóc dáng, điệu bộ đi đứng và cả tài ứng xử thông minh nữa. Đó là sự toàn hảo của ban Giám Khảo đòi hỏi. Như vậy có nhiều khê và khe khắt quá chăng?

Về số điểm được cho, thì tùy nơi, chấm từ 0 đến 10 điểm, cũng có nơi chấm từ 0 đến 100 điểm.

Thi hát thì chỉ thi một hiệp mà thôi. Cuối cùng, Giám Khảo mỗi người chấm điểm theo ý riêng của mình về những thí sinh xuất sắc. Thí dụ:

Con chim số 5 có số điểm:

- Giọng hát: 75 điểm.

- Điệu bộ: 50 điểm.

- Vóc dáng: 60 điểm.

Tổng cộng: 185 điểm.

Con chim số 24 có số điểm:

- Giọng hát: 90 điểm.

- Điều bộ: 80 điểm.

- Vóc dáng: 60 điểm.

Tổng cộng: 230 điểm.

Cứ thế, cuối cùng những chim thí sinh nào có số điểm cao nhất, hoặc là gần bằng như thế sẽ được sắp hạng nhất, nhì, ba và nhiều giải khuyến khích khác.

Sau buổi thi, Ban Tổ Chức sẽ tuyên bố kết quả và trao giải thưởng cho những chim đoạt giải. Thế rồi, lòng của ai người ấy tự động đem xuống mang về...

Buổi thi chim hót nào cũng gây được sự hào hứng của những người hâm mộ. Những con chim đoạt được giải cao thường được nhiều người vây quanh chiêm ngưỡng và ngỏ lời khen tặng chủ nuôi. Có nhiều người đề nghị “nhường” lại với giá cao nữa.

Trước những lời đề nghị này, thường các chủ chim phải lựa lời từ chối khéo. Vì nuôi được một con chim tài sắc lưỡng toàn như vậy là cả một kỳ công, nên ai cũng tiếc không nỡ buông ra. Cái giải thưởng mà con chim vừa đạt được là một vinh dự lớn lao đối với chủ nuôi, và điều đó cũng đủ làm cho ông ta thỏa mãn rồi!

Thi đá Chích Chòe Than và cách chấm điếm

Chích Chòe Than là giống chim hung dữ, tính sân si ưa gây sự hơn cả Họa Mi, vốn là giống chim vừa nuôi hót vừa nuôi đá. Nếu treo gần con chim lạ, Chích Chòe Than sẽ bỏ nhào tới một cách quyết liệt như muốn ăn tươi nuốt sống con chim bên kia lồng ngay! Vì vậy, coi Chích Chòe Than đá với nhau, già trẻ lớn bé gì ai ai cũng thích, nó hấp dẫn từ đầu trận đến cuối trận.

Đá Chích Chòe Than là đá thông lồng, tức là đặt hai lồng chim sát vào nhau, hai cửa lồng đối chiếu nhau và cùng kéo lên một lượt. Chim nào bay qua thì cái lồng kia được đóng cửa lại để hai con chim tự do quần thảo với nhau, trao cho nhau những đòn chí tử! Chỉ khi có một con thua con thắng hoặc hết giờ thi đấu một hiệp mà hai con

có số điểm ngang nhau thì mới xử huê và hai con chim mới được can và bắt riêng ra.

Lối đá này thật vô cùng hấp dẫn chẳng khác gì cách người ta đá gà bằng bồ. Hai con gà cứ quanh đi quẩn lại trong một vòng hẹp chừng vài ba thước vuông và tranh tài cao thấp với nhau... Những đòn hiểm, thế độc của chúng chớp nhoáng trao đổi với nhau sờ sờ ra trước mắt vô tình gây nên một sự cổ vũ cuồng nhiệt ở đám khán giả vây quanh, lúc nào cũng chật cứng vòng trong vòng ngoài! Những trận đá Chích Chòe Than bao giờ cũng có đông đảo người xem, và ai cũng vô cùng thích thú cả.

Thi đá Chích Chòe Than thường được tổ chức vào các ngày chủ nhật và các ngày lễ lớn. Địa điểm thi đá cũng ở các Câu Lạc Bộ chơi chim hay các tụ điểm chơi chim, mà ngày nay gần như ở tỉnh thành nào cũng có.

Trước ngày thi đấu, thường thì một tháng hoặc hơn, Ban Tổ Chức cuộc thi có nhiệm vụ thông báo rộng rãi cho tất cả nghệ nhân chơi chim trong địa phương hay biết để họ có đủ thời gian chuẩn bị chu đáo. Từ đó, các nghệ nhân lo bắt tay vào việc trau dồi thêm thể lực cho con Than nòi của mình được xuất sắc hơn...

Đến ngày thi, Ban Tổ Chức đề cử ra một Ban Giám

Khảo (Có khi các nghệ nhân có chim dự thi tự bầu công khai một Ban Giám Khảo) để lo điều hành cuộc thi và chấm thi.

Những vị Giám Khảo này là những người rất thông thạo việc chấm thi, vì chính họ xuất thân cũng là những nghệ nhân nuôi chim nhiều kinh nghiệm, vốn được nhiều người nghe danh biết tiếng, nhất là về phương diện công bình và vô tư.

Đến ngày thi, các nghệ nhân mang chim dự thi đến để đăng ký trước với Ban Tổ Chức. Mỗi người có quyền dự thi nhiều chim, và ban tổ chức sẽ cấp số thứ tự cho mỗi con chim thí sinh. Nhờ vào đó mà Ban Tổ Chức nắm vững được số chim dự thi là bao nhiêu để tiện điều hành công việc.

Tất nhiên, những ai đem chim đến đăng ký trễ sẽ bị Ban Tổ Chức từ chối.

Số thứ tự cấp cho mỗi chim thí sinh được dán vào lồng con chim đó, và chủ chim tự tìm chỗ treo lồng, và chờ Ban Giám Khảo gọi đúng số thì mới mang chim vào thi đấu.

Việc làm đầu tiên của Ban Giám Khảo là bắt thăm để biết chim mang số nào sẽ thi đấu với con chim mang số

nào. Từ đó mới xướng danh lên cho hai chủ chim hay biết để mang chim vào sân thi đá.

Trước bàn Ban Giám Khảo là một chiếc bàn, đó là nơi đặt lồng của hai con chim dự thi. Sau khi chim sang lồng, thì lồng của chim được để lại cho thi đá, còn chiếc lồng trống kia sẽ được đặt xuống đất... Như vậy là trên bàn chỉ có một lồng chim, trong đó có hai đầu thủ tranh tài với nhau cho đến dứt hiệp.

Như vậy, đá Chích Chòe Than là đá từng cặp. Hễ Ban Giám Khảo bắt ra được hai số thứ tự nào là hai con chim mang số đó được thi đá với nhau. Việc bắt thăm này được tổ chức công khai trước “bàn dân thiên hạ” chứ không chút giấu giếm gì, đó là điều ai ai cũng trông thấy tận mắt, nên ít khi có sự đôi co tranh chấp...

Cũng xin được nói thêm là ngoài Ban Giám Khảo cuộc thi được bầu ra, còn có một vị Đại diện thường thì do Ban Giám Khảo chỉ định (thường là người trong Ban Tổ Chức được sự tín nhiệm của mọi người). Vị Đại diện này có nhiệm vụ giúp Ban Giám Khảo điều hành mọi công việc trong khi hai chim thi đá với nhau. Còn những chủ chim cùng những khán giả khác thì vây quanh đó để trực tiếp theo dõi...

Đến giờ thi đầu, hai lồng chim đầu tiên được trao cho vị Đại Diện. Ông này đặt hai chiếc lồng sát nhau, cửa lồng hướng ngay vào nhau. Kế đó, ông ta nhất loạt kéo hai cửa lồng lên cao. Hai con chim chỉ chờ có thế là xáp vào nhau, chúng lọt vào lồng nào thì cửa lồng đó được đóng lại để hai chim tự do đấu đá với nhau. Chiếc lồng kia được đặt xuống đất hoặc đưa ra ngoài để khỏi vướng tầm mắt quan sát của Ban Giám Khảo và số đông người tham dự quanh đó.

- Hiệp một: Như vậy là hiệp một được bắt đầu. Hiệp này được kéo dài 5 phút, và chim nào thắng hiệp này được chiếm 300 điểm.

Nếu hiệp một trôi qua mà hai đối thủ tỏ ra có tài ngang nhau, không ai thua ai, thì cuối cùng cả hai con đều được lọt qua hiệp hai, và mỗi con đều được hưởng 300 điểm.

Còn nếu trong hiệp này chim nào đã chưa tới năm phút mà đã thua chạy thì đương nhiên chim đó bị loại hẳn không cho thi đá nữa. Còn con chim thắng kia nếu chỉ đá trong vài phút mà thắng cuộc thì Ban Giám Khảo bắt thăm cho một con khác vào đá tiếp. Nếu nó thắng nữa thì được cộng thêm điểm và lọt vào vòng hai. Con chim mới thay vào nếu đã ngang ngửa, không thua, cũng được hưởng 300

điểm và cho vào vòng hai.

- Hiệp hai: Hiệp hai được kéo dài 20 phút. Những chim thí sinh thắng trong hiệp một đều được đá hiệp hai. Và hiệp này đá ăn thua luôn. Chim thắng hiệp hai được cộng hai lần điểm của hiệp một và hiệp hai. Còn chim thua thì bị loại hẳn không cho thi đá nữa.

- Hiệp ba: Chim đá thắng ở hiệp hai được đá trong hiệp ba. Chim nào thắng thì được cộng điểm của ba hiệp. Chim thua cũng bị loại hẳn.

Cuộc thi có thể kéo dài thêm nhiều hiệp, nếu số chim dự thi còn nhiều.

Cuối cùng, Ban Giám Khảo cộng những số điểm của những chim thắng cuộc sau cùng để chim nào có số điểm cao nhất sẽ được sắp hạng nhất. Chim nào điểm ít hơn thì chiếm hạng nhì, hạng ba...

Những con chim thắng cuộc thi đá là những con chim tài ba thật sự. Chính chúng phải đem tất cả sức lực và tài năng tuyệt vời mới khuất phục được nhiều đối thủ, thường cũng từng sợ không kém!

Cuộc thi đá của Chích Chòe Than không phải việc thua thắng là do ở vận rủi may, cho nên những con chim thắng cuộc và cả chủ nuôi xứng đáng nhận được sự khen

ngợi nhiệt tình của Ban Giám Khảo cũng như khán giả ái mộ.

Có được xem tận mắt cuộc thi đá của chim Chích Chòe Than quý vị mới thấy giống chim này thật vô cùng hung dữ, và khi lâm trận thì cả hai gần như liều mạng để tranh giành sự hơn thua.

Có nhiều chim dữ đến nỗi chỉ cần vài phút, qua một vài thế đá hiểm hóc đã loại hẳn đối thủ ra khỏi vòng chiến. Vào những hiệp sau, nó còn đá hăng hơn, lợi hại nhất là cái mỏ và đôi chân.

Mỏ thì cố lựa những yếu huyệt của đối thủ mà liên hồi cắn mổ, gây thương tích ở phần đầu, phần cổ, ở gối, ở các ngón chân. Có khi chúng cắn rĩa đến đui mắt, long gối, giập ngón và sút móng của đối thủ, khiến con chim thua gần như phải bò lê bò còng bay không muốn lên mà lết cũng không muốn nổi nữa!

Đôi chân chim còn lợi hại hơn gấp nhiều lần. Những con chim dữ khi vừa xáp trận là dùng chân khóa chặt chân đối thủ, rồi áp đảo cắn mổ liên tiếp ở phần đầu. Có con lại tinh khôn hơn, chỉ dùng một chân mà khóa chặt được hai chân đối thủ, còn hai chân kia thì bóp họng để cái mỏ tự do tung hoành cho đến khi địch thủ phải ngất ngư...

Sự thông minh đó của con chim khiến nhiều người phải la ò lên với ý cảm phục. Đó là những con chim dữ đã có nhiều kinh nghiệm trong việc đấu đá. Còn những chim thua là những chim dở, hoặc là chưa có nhiều kinh nghiệm trong đấu đá, thiếu xỏ... Khi thấy chúng thất thế chắc chắn phải thua thì chủ chim có quyền đứng lên ra dấu chịu thua để Vị Đại diện can ngăn kịp thời. Còn những con mới bị đá mấy cái đã xù lông đầu tháo chạy thì Ban Giám Khảo cũng tuyên bố việc thắng thua và cho bắt con chim thua ra khỏi lồng.

Trong số chim đá thua, cũng có những con... thua trong danh dự. Nghĩa là nó tuy yếu thế nhưng cũng cố gắng “ăn miếng trả miếng” với đối thủ mạnh hơn mình, và dám cầm cự suốt 20 phút mới chịu thua!

Chim đá thua vẫn có thể dưỡng nuôi thi đá vào lần sau, nếu thương tích trên mình nó không quá nặng. Người ta bảo “Chó lành da gà ianh xương” mà! Còn những con bị thương tích nặng như đui mắt, giáp móng, sút móng... thì kể như tàn phế suốt đời, không thể ra trường được nữa!

Công tâm mà nói, coi chim Chích Chòe Than đá với nhau, ai cũng công nhận là khoái hơn coi gà nòi đá độ...

Chim suy và cách nuôi dưỡng

Điều ngại nhất, nếu không muốn nói là bức mình nhất đối với nghệ nhân nuôi chim là phải nuôi dưỡng một chú Chích Chèo Than bị suy.

Chim suy là chim đang xuống sức, thân mình còm cõi ốm yếu (bụng nhô lưỡi hái lên), bộ lông từ đầu đến mình đều xù lên như gà bị rù trông rất thảm hại. Chim đã suy thì cả ngày gần như không hót, ngay việc ăn uống cũng lười biếng đừng nói chi là bay nhảy!

Khi suy thì con chim không còn sân si, hiếu chiến nữa. Nếu kẻ lồng lại gần chim dữ thì nó tỏ ra sợ hãi và tìm cách trốn chạy. Chim suy là chim đang bệnh. Có thể nói như vậy. Từ sự suy yếu này, chim có thể bị thay lông bất thường, gây sự phiền phức không nhỏ cho chủ nuôi, vì tổn

Chích Chòe Than

công tốn của dưỡng nuôi cho phục sức trở lại, và mất khoảng một thời gian dài, ít ra cũng vài tháng không được nghe chim hót!

Chích Chòe Than vốn là “con chim của nhà giàu” vì nuôi nó nhiều tốn kém hơn những chim hót khác. Hằng ngày phải có sâu khô, sâu tươi, cào cào đầy đủ; cho ăn sâu tươi mà thiếu cào cào chim cũng bớt sung. Trong khi đó, Chích Chòe Lửa chẳng hạn, chỉ cần ăn một trong hai thứ đó cũng được! Bằng chứng là có những người nuôi chim mà túi không... nặng tiền, nhiều khi họ dành cho Chích Chòe Lửa “ăn chay” hằng tháng liền, nghĩa là không có tiền mua sâu tươi, mua cào cào thế mà chim vẫn siêng hót. Trong khi đó, Chích Chòe Than mà thiếu những món “kích thích” vài ngày là không được. Nó sẽ xuống sức ngay! Vì vậy, đã nuôi Chích Chòe Than là đừng ngại tốn tiền tẩm bổ.

Với chim bị suy thì mức tẩm bổ tất nhiên phải khá nhiều rồi!

Nhưng, tại sao con chim bị suy?

Có nhiều lý do khiến con chim bị suy, trong đó, theo chúng tôi thì có bốn lý do chính:

- Do thiếu ăn.

- Do thiếu chăm sóc chu đáo.
- Do bệnh.
- Do kiệt sức.

Tất nhiên là còn do nhiều lý do khác quan khác, như thời tiết thay đổi bất thường, như di chuyển xa từ nơi này sang nơi khác...

- *Do thiếu ăn*: Chim ăn không nhiều, nhưng thiếu ăn một ngày là đã xuống sức. Thức ăn mà thiếu chất bổ dưỡng con chim cũng suy. Chẳng hạn như Chích Chòe Than mà thiếu cào cào độ một tuần thì biếng hót thấy rõ...

- *Do thiếu chăm sóc chu đáo*: Không đem chim đi dượt, hay lâu ngày không tắm, lâu ngày không cho tắm nắng (phơi nắng sáng), để thức ăn trong cồng lâu ngày lên mốc và có mùi hôi, cồng đựng nước không súc rửa kỹ... là những lý do khiến chim bị suy.

- *Do bệnh*: Chim bị suy nhiều bệnh: bệnh đường hô hấp, bệnh đường tiêu hóa, bệnh do thời tiết gây nên... Như tắm nắng quá lâu chim cũng bệnh. Khi bệnh thì chim biếng ăn, có khi bỏ ăn nên sức khỏe sa sút trầm trọng. Suy vì bệnh rất khó trị.

- *Do kiệt sức*: Trường hợp này thường xảy ra cho

chim đá: xỏ quá nhiều, đá quá lâu nên con chim phải kiệt lực.

Một khi đã nắm vững được lý do chính đáng khiến con chim bị suy thì việc nuôi dưỡng cho chim mau mập mạnh là việc tương đối dễ dàng. Chỉ ngại là chim suy do lý do này mà mình lại dưỡng nuôi theo cách khác, nên kết quả càng tệ hại hơn! Cũng như người bị bệnh bao tử mà cứ uống thuốc trị phổi thì bệnh bao tử làm sao lành được?

Vì vậy, cần phải có thời gian để xác định đúng mức chứng suy của con chim ra sao, sau đó mới bắt tay nuôi dưỡng được.

- Quả thật, nếu suy do thiếu ăn thì phải coi lại khâu chế biến bột đậu phộng xem đủ chất bổ dưỡng hay chưa. Kế đó là cung cấp thức ăn cho chim đầy đủ, tránh sự thiếu hụt khiến chim phải sống trong bữa đói bữa no. Ngoài ra còn cho chim ăn cào cào mỗi ngày. Chích Chòe Than chỉ cần ăn ít sâu tươi cũng được, nhưng không thể thiếu cào cào. Con nào ăn được nhiều cào cào chừng nào tốt chừng này.

Nước uống rất quan trọng trong đời sống của chim. Phải cung cấp nước sạch (nước mưa, nước máy, nước giếng ít độ phèn) mỗi ngày. Thiếu nước một buổi chim đã xuống

sức. Thiếu nước hai ngày chim sẽ chết khát. Mà, xin lỗi, phân đông chủ nuôi do bận rộn nhiều công việc làm ăn nên lơ là khâu nước uống này...

Nếu suy do thiếu sự chăm sóc chu đáo thì cũng là điều chúng ta nên... tự trách. Phải cho chim tắm nước mỗi ngày trong mùa nắng, và tắm vài lần một ngày trong mùa mưa (khi không mưa và lúc trời lặng gió). Phải cho chim tắm nắng vào mỗi sáng, nhưng không được tắm quá lâu đến nỗi con chim do chịu nóng không nổi phải há mỏ ra thở! Ngoài ra, ít ra mỗi tuần vài lần phải mang chim đi dượt lại các tụ điểm chơi chim. Nếu nhà có nhiều chim cùng giống với nhau thì lâu cũng phải thay đổi (tạm thời) vị trí treo lồng để chúng gặp chim lạ mà sung lên. Chích Chòe Than dễ tính hơn Họa Mi, chúng ít ảnh hưởng đến việc chim mạnh dè chim yếu, nên có treo lồng gần nhau cũng không sao. Nếu cẩn thận, thì một trong hai lồng nên trùm áo lồng lại để chúng chỉ nghe tiếng hót của nhau mà khỏi phải nhìn nhau.

Chăm sóc ở đây cũng có nghĩa đừng để thức ăn trong cồng quá lâu ngày. Tốt nhất là mỗi ngày nên đổ bột cho chim ăn một lần, hôm sau số bột thừa nên bỏ. Cào cào chết cho ăn cũng được, nhưng khi đã có mùi thì vứt đi đừng tiếc.

Nếu chim suy do bệnh thì phải cố gắng tìm hiểu cho bằng được là chúng bị bệnh gì để dùng thuốc cho đúng bệnh. Chim nuôi trong lồng thường bị hai bệnh chánh là bệnh đường ruột, và bệnh gan. Chúng tôi sẽ trình bày vấn đề này kỹ hơn ở mục Bệnh Chim, cuối sách này.

Còn nếu chim suy do kiệt sức thì phải biết rõ vì sao nó kiệt sức. Kiệt sức do bị cho xỏ quá lâu trong lúc sức chim chỉ có hạn? Kiệt lực do quá tiêu pha sinh lực trong khi thi đấu? Kiệt sức do bị chó mèo vồ hụt làm chim bay hoảng loạn lên nhiều giờ?...

Việc này thì chắc quý vị cũng đoán được là con chim đã kiệt sức mà suy thì khó “vực” lên lắm. Mà vực được cũng hao tổn nhiều tiền của và mất nhiều thời gian. Do đó, nếu đó không phải là con chim quý giá, hay đó là con chim của bạn bè tặng làm kỷ niệm thì... nên thả chứ không nên nuôi.

Với con chim bị suy, dù là suy với bất cứ lý do gì, người nuôi cũng ngại trong việc nuôi dưỡng! Tốn nhiều tiền có thể không tiếc, nhưng tiếc cái công phải bỏ ra chăm sóc cho chim suốt mấy tháng trường chẳng khác nào như chăm sóc người bệnh trong nhà thì bảo sao lại không ngại!

Nuôi một con chim đang suy có phần vất vả hơn việc

thuần dưỡng một con chim bồi. Chim đã suy thì thường không tránh khỏi nạn thay lông bất thường, như vậy một chứng sinh ra nhiều chứng! Nuôi chim bồi sau một thời gian chắc chắn sẽ thuần thực, tăng giá trị hơn lên, trong khi đó nuôi con chim suy chưa chắc sau này sẽ hết suy. Mà dù chim có mạnh lại đi nữa thì cũng khó lòng giữ được đúng phong độ hùng dũng của ngày nào!

Một khi ta đã biết trước được những khó khăn có thể xảy đến cho mình, thì cách tốt nhất là cố phòng ngừa mọi cách để tránh cho con chim quý bị suy.

Theo kinh nghiệm của chúng tôi, mà phần đông nghệ nhân nuôi chim nhiều kinh nghiệm khác cũng công nhận, con Chích Chèo Than nào mà mỏng lông thì mau hồi sức. Trong giới nuôi chim truyền tụng cho nhau kinh nghiệm: con chim mà mỏng lông dài đòn là chim được nhiều người ưa chuộng: mỏng lông thì mau hồi sức, còn dài đòn là chim vừa đẹp vừa có sức lực tiềm ẩn bên trong.

Cách nuôi dưỡng để chim sung sức

Dù là nuôi chim có tính chuyên nghiệp hay tài tử, và dù là nuôi chim nghe hát, để đá hoặc chỉ nuôi làm cảnh không thôi, ai cũng mong muốn con chim quý của mình lúc nào cũng có phong độ hùng dũng, sung sức!

Con chim sung là con chim khỏe mạnh, có bộ lông mượt ép sát vào mình, nên trông dáng thon thả, gọn gàng và đẹp đẽ.

Con chim sung cũng là chim đang thời kỳ căng lửa nên siêng hát, hấu đá, lúc nào cũng hiếu động: thích bay nhảy trong lồng, thường cắn mổ bố lồng, và ưa sân si muốn gây sự khi gặp chim lạ đến gần.

Chim lạ mà chúng tôi nói đến ở đây là chim cùng giống với nó, như Chích Chòe Than gặp Chích Chòe Than,

Chích Chòe Lửa gặp Chích Chòe Lửa, Họa Mi gặp Họa Mi... Ngay việc chỉ thoáng nghe giọng hót của nhau thôi, chúng đã tỏ vẻ bồn chồn háo hức, như từ trong lòng đã chọn rộn lên rồi...

Chích Chòe Than mà sung sức thì từ tướng đi, tướng đứng của nó lúc nào cũng oai vệ, hùng dũng như một con gà tre trong thời kỳ sung độ. Lúc nào đầu chim cũng ngẩng lên cao, đôi cánh xệ xuống, ưa giựt đuôi từng nhịp, có khi vừa hót vừa múa trông rất ngoạn mục.

Nuôi một con chim hiểu động như vậy thì ai cũng thích.

Thế nhưng, không phải tháng nào trong năm giống chim cũng sung như vậy. Phải trừ những tháng thay lông (đúng mùa), vì chim thay lông thì... mất lửa, ít ra cũng vài ba tháng. Nếu nuôi dưỡng không đúng mức, chim còn phải thay lông nhiều lần (thay bất thường) khiến chim suy yếu, mà khi chim đã suy thì đâu đủ sức để hót? Để đá?

Muốn cho con chim căng lửa thì phải cho ăn uống bổ dưỡng và chăm sóc chu đáo, như:

- Cho ăn thức ăn tốt (không hôi mốc, chế biến với công thức bổ dưỡng), cào cào sâu tươi đầy đủ.
- Cho tắm nắng (phơi nắng) với thời gian vừa phải.

Thiếu tắm nắng hoặc tắm nắng quá nhiều chim vẫn bị suy.

- Tắm nước mỗi ngày trong mùa nắng...

- Nặng đi tập dượt ở các tụ điểm chơi chim để chim bắt chước giọng hót của chim lạ.

- Xỏ thủ theo đúng định kỳ hợp lý, nếu là chim đá. Đá gọi là xỏ, tức đá chơi, đá thủ thì không nên vì lý do gì để cho chim đá đến kiệt sức, để chim bị bệnh...

- Lúc thời tiết thay đổi đột ngột, mưa nắng, nóng lạnh thất thường phải treo lồng vào nơi kín gió, trùm áo lồng lại để giữ độ ẩm cần thiết cho chim.

Như vậy, con chim không sung phần lớn là do ở chủ nuôi không chịu gia công chăm sóc chu đáo.

Chúng tôi xin được phép nhắc lại, Chích Chòe Than là con chim khó nuôi hơn nhiều giống chim hót khác. Nuôi nó phải tốn bỏ nhiều hơn, và săn sóc nhiều hơn. Chúng tôi gọi Chích Chòe Than là “con chim của nhà giàu” là vì vậy!

Nuôi dưỡng Chích Chòe

Than đá thua

Điều mà ai cũng biết, bản tính của chim Chích Chòe Than là hiếu chiến, hiếu thắng, hễ gặp đồng loại là mướn con như một, đối xử với nhau như kẻ thù truyền kiếp cứ xấn vào hăm he đòi đá, đòi cắn mổ cho bằng được mới hả dạ.

Do cái tính háu đá đó nên người ta mới nghĩ đến việc nuôi chim để đá.

Khi hai con chim thông lông đá nhau thì con nào cũng cố đem tất cả tài lực của mình ra tranh tài cao thấp với nhau, do đó đến hồi kết cuộc chim thua hay thắng cũng đều kiệt lực, có điều không nhiều thì ít mà thôi. Đó là chưa nói đến những thương tật mà chúng phải gánh chịu sau này.

Với con chim đá thua, dù là thua trong danh dự hay là vì bắt tài vô tướng mà thua “nhục nhã” trước đối thủ dữ tợn hơn mình, thì những con chim thua đó bị suy yếu trầm trọng:

- Bị sốc về mặt tinh thần, có khi phải hoảng hồn bạt vía vì bị rượt chạy trốn chết.

- Bị như đòn, rêm cả xương cốt.

- Bị thương tật khắp mình.

Chim mà bị thương đến như vậy thì rất khó chữa trị. Nói đúng ra là phải chữa trị lâu ngày, tốn công tốn của và cũng tốn nhiều thời gian.

Khổ nỗi, con người phần đông thường có tính bạc bẽo, lại ngại khó, nên đối với những con chim thua cuộc như vậy thường chê bai, cho là thứ không còn giá trị nên không muốn nuôi nữa.

Người ta không hơi đâu để tâm tìm hiểu xem cái “tội” thua cuộc của con chim là do nơi đâu:

- Do thua sức kém tài?

- Do chưa thực sự căng lửa?

- Do gặp đối thủ quá mạnh, quá hung dữ?

- Do bất thần bị bệnh?

Nếu chịu khó tìm hiểu rõ được duyên cớ của sự thua thì biết đâu việc thi đá thua của con chim chưa phải là cái “tội” để bị đối xử ghê lạnh! Ta phải tự nhận là mình chưa công bằng ở điểm này.

Nếu chim đá thua vì kém tài thì con chim đó loại ra cũng phải. Cứ thả cho nó vào rừng, không có gì phải tiếc. Còn chim chưa căng lửa đúng mức thì cái thua của nó là hoàn toàn do lỗi của chủ nuôi. Người vừa hồi sức sau cơn bạo bệnh thì hòng đánh đấm được bằng ai? Những con chim thua trong danh dự đó cần phải được dưỡng nuôi hy vọng sau này còn có nhiều cơ hội để... nhờ cậy nó!

Nuôi dưỡng con chim đá thua, chắc chắn là tốn nhiều công sức và thời gian. Nhưng với một con chim nòi xét thấy còn có tương lai thì bỏ đi là chuyện đáng tiếc.

Trước hết là coi kỹ lại phần thương tật nặng nhẹ thế nào. Chỉ sợ gãy xương, lột ngón, cụt móng, đui mắt, treo mỏ vô phương cứu chữa, chứ rách da lòi thịt thì chẳng ngại gì! Những vết thương phần mềm đó chữa trị rất chóng lành.

Điều đáng lo là sự mất tinh thần của chim, và sự suy kiệt sức lực. Đó là những căn bệnh phải trị về lâu về dài.

Tuy nhiên, nếu đường đúng phương pháp thì cũng không mất nhiều thời gian lắm!

Trước hết phải trùm áo lồng và treo chim vào nơi yên tĩnh nhất nhà để chim được sống yên ổn mà ổn định tinh thần và tịnh dưỡng thể xác. Việc này nên thực hiện về lâu về dài, sẽ đem lại kết quả tốt.

Điều này cũng có nghĩa là tránh cho chim phải nghe giọng hót của chim đồng loại đang thời kỳ căng lửa. Vì sự vô tình “khiêu khích” của con chim lạ đó khiến con chim đang tĩnh dưỡng đâm ra hoảng hốt.

Quý vị thường biết giống chim ưa dùng giọng hót để bắt nạt nhau. Con hót căng đề con hót yếu, đến nỗi con hót yếu mỗi khi nghe giọng của con hót căng cất lên là đủ hoảng sợ, đến nỗi không dám hé mỏ hát nữa! Chỉ trừ trường hợp hai chim đều căng lửa chúng mới dám “xướng họa” với nhau thôi!

Ngoài việc được sống nơi yên tĩnh, con chim đá thua còn phải được ăn uống bổ dưỡng, ngày nào cũng có cào cào, sâu tươi đầy đủ cho nó ăn. Nhiều người còn đổ bột trộn chung với trứng kiến để ép cho chim ăn được nhiều, vì đây là món ăn thích khẩu của chim.

Thời gian đầu không tắm (cả tắm nắng lẫn tắm nước),

nhưng sau đó thì thỉnh thoảng nên cho chim tắm một lần. Tắm nước xong thì phơi nắng một chút cho vừa khô lông rồi trùm áo lông trở lại.

Chỉ khi nào thấy chim đã “hoàn hồn lại vĩa”, nghĩa là đã chịu hết lại khe khẽ lúc đó mới hé áo lông từ từ, nuôi theo cách nuôi chim bồ đề tập dần cho chim mau dạn dĩ hơn. Việc tắm tấp có thể trở lại mức bình thường, nhưng điều cần là phải tránh treo chim gần những chim đang căng lửa. Có thể treo lồng gần những chim yếu sức hơn nó, hót yếu hơn để nó có dịp “bắt nạt” chim yếu mà lên tinh thần.

Giống chim muông thường là vậy, chúng dùng luật rừng hễ mạnh thì hiếp yếu, nên mạnh được yếu thua.

Có người còn dùng cách làm chuồng ngay trên nền đất, chung quanh vây lưới mắt nhỏ, trên lợp mái che nắng mưa phân nửa, còn nửa còn lại thì vây lưới để cho chim suy sống gần gũi với khí hậu và thời tiết ngoài trời. Dĩ nhiên chỉ với những chim qua giai đoạn nguy kịch mới thả nuôi vào trường này.

Chim nuôi theo cách này thì mau mạnh, nhưng có điều bất tiện là tính chim trở nhất. Sau này lại phải thả vào lồng, trùm áo nuôi lại một thời gian mới dạn.

Nuôi dưỡng những chim đá thua có thể là còn nhiều

cách thức khác, nhưng hai yếu tố giúp chim sớm ổn định lại tinh thần, và lo bồi dưỡng tối đa thì không ai làm khác được!

Khi chim đã thực sự bình phục, mọi thương tích đã lành, tinh thần là phần chấn, sung sức thật sự thì nó là con chim bình thường. Giống vật có điều lạ đó. Nó không hề mặc cảm. Nếu đang thời kỳ căng lửa cao độ, gặp lại con chim thắng cuộc trước đây, nó vẫn can đảm húc đầu vào trận không chút e dè gì. Nhưng nếu lần này nó lại bị thua vì bị đá đau, thì có thể bị “rót” luôn, sự nghiệp coi như... chấm dứt!...

Phụ lục:

CHÍCH CHÒE ĐẤT

Viết kỹ về Chích Chòe Than mà không đề cập đến con Chích Chòe Đất, e rằng có sự thiếu sót.

Ai cũng biết hai con chim này có nhiều điểm thật giống nhau. Thứ nhất là giọng hót, không tài nào phân biệt được. Kế đó là dáng hình cũng không có gì khác nhau, trừ việc lớn nhỏ. Sắc lông thì có khác. Chích Chòe Than có sắc lông hai màu đen trắng, còn Chích Chòe Đất thì có con đen tuyền, có con điểm nhiều bông trắng. Nhưng rìa cánh cũng dần cánh như nhau.

Chính vì có sự giống nhau gần như trùng hợp này nên nhiều nghệ nhân thích nuôi Chích Chòe Than từ trước đến nay, lại nảy ra ý muốn nuôi thêm vài con Chích Chòe Đất để nghe giọng hót...

Con Chích Chòe Đất không phải là giống chim mới

xuất hiện, hay từ một quốc gia nào du nhập về, mà là con chim gốc gác ở miền Đông Nam Bộ, thế nhưng trước đây, giới chơi chim hót cơ hồ như không hề biết đến, và cũng chưa ai nuôi.

Thỉnh thoảng, có người cũng gặp nó ở trong các trảng tranh, các bãi lau sậy bạt ngàn, nhưng giống chim này quá nhát, gặp người từ xa đã lo biến dạng nên dân địa phương cũng đánh giá là giống chim hoang dã tầm thường, chứ đâu ai ngờ nó cũng thuộc giống Chích Chòe có giọng hót thật hay.

Ngay những người đi cài bẫy chim Chích Chòe Than, nghe giọng hót của Chích Chòe Đất cất lên, nhiều người cũng tưởng lầm là giọng chim Than nên mới lần mò tìm đến, và khi biết ra thì quả là chuyện đáng ngỡ ngàng.

Tuy nhiên, nhiều người cũng chưa chịu nuôi con Chích Chòe Đất, vì chê nó nhỏ con, chê nó không có bộ lông sắc sảo như chim Than... Đó là chuyện ba bốn mươi năm trở về trước. Còn ngày nay thì người ta lại đổ xô đi mua Chích Chòe Đất về nuôi, và giống chim này tự nhiên có giá trên thị trường...

Có điều nhiều người tự hỏi không biết tại sao con chim này lại có tên là Chích Chòe Đất?

Hai tiếng Chích Chòe thì dễ giải thích rồi, vì giống chim này cũng như Chích Chòe Than khi gọi đàn thường phát ra tiếng kêu “Chích... chòe! Chích... chòe!”. Người ta nghe cái âm đó mà đặt tên cho nó. Còn tiếng “đất” thì có lẽ do giống chim này làm tổ ở dưới đất, hoặc trong những lùm bụi sát mặt đất. Và chính giống chim này, cũng có thói quen tìm mồi ở các vùng lau sậy, rừng chồi thấp ở nhiều tỉnh miền Đông.

Đúng ra là chúng có mặt ở các vùng Long Thành, Long Khánh, Bà Rịa, và từ Bến Cát đổ lên...

Như vậy là Chích Chòe Than thích sống ở trên cây cao, còn Chích Chòe Đất lại sống ở tầng thấp của cây cối, mà vùng nhiều lau sậy lại thích nghi với cuộc sống của chúng.

Giống Chích Chòe Đất rất nhát người, vì cuộc sống của chúng gần như cách biệt với làng mạc, vì vậy việc đánh bắt loại chim này là việc vô cùng khó khăn.

Cũng như Chích Chòe Than, đến mùa sinh sản thì chúng mới sống với nhau thành cặp. Chim mái có thân hình hơi nhỏ hơn chim trống một chút, toàn thân phủ lông đen pha xám tro, nên nhìn chim trống mái rất dễ phân biệt.

Chim bơi khó bắt được, nhưng đem về cũng khó

nuôi, do chúng quá nhát nên dễ chết. Chỉ có người nhiều kinh nghiệm trong nghề, lại chịu khó cất công chăm sóc may ra mới nuôi được.

Cách nuôi chim bổi Chích Chòe Đất cũng giống như cách thức thuần hóa Chích Chòe Than. Bước đầu cũng trùn áo lông, cũng tập cho chim ăn bột đậu phộng trộn trứng, cũng cho ăn trứng kiến, sâu tươi, cào cào... nhưng hầu hết do quá nhát sợ nên chúng không chịu ăn uống để chết lần mòn.

Vì vậy, muốn nuôi Chích Chòe Đất, tốt nhất là nên nuôi chim con.

Giống chim này đẻ rất sớm. Mùa sinh sản bắt đầu sau Tết Nguyên Đán, tức là giữa mùa nắng, chứ không trễ như các giống chim rừng khác, phải chờ đến đầu mùa mưa, tức là khoảng cuối tháng ba đầu tháng tư Âm lịch mới bắt đầu...

Muốn tìm ổ chim con thì cứ chịu khó lặn lội tìm tòi trong các trảng lau sậy. Do chim cha mẹ nhỏ bằng nửa Chích Chòe Than, nên con Chích Chòe Đất có thân mình rất nhỏ: khoảng bằng ngón tay cái mà thôi, thế nhưng chim con lại dễ nuôi.

Nuôi chim con Chích Chòe Đất cũng giống như cách

nuôi chim con Chích Chòe Than, nghĩa là hằng ngày ta phải ủ ấm và đút mỗi nhiều lần trong ngày cho nó. Mỗi là cào cào non, sâu tươi. Đó là thời gian ban đầu khi chim con còn nhỏ trên mình còn nhú lông ống. Khi chim đã hơi khôn một chút thì bắt đầu tập cho chim ăn dần bột đậu phộng trộn trứng, bằng cách nhúng cào cào hay sâu vào bột (đã pha nước sền sệt) rồi đút cho chim ăn.

Nuôi chim con thì phải nói là mất nhiều thì giờ và phải bận bịu với nó cả ngày, nhưng chỉ vất vả vài ba tuần là chim đã có thể tự tìm đến công thức ăn nước uống mà ăn uống. Đó là lúc chim sắp ra ràng, trên mình chim đã phủ gần đủ lông vũ.

Ở đây, chúng tôi xin mách cho quý vị một thuật nhỏ là khi đút mỗi cho chim con phải cho nó uống thêm tí nước. Đó là việc cần thiết nhưng nhiều người lại quên việc này nên chim con mới dễ chết, mà mình thì lại đổ thừa là do chim con khó nuôi. Lúc chim còn quá nhỏ phải đút cào cào non, thì mỗi lần đút con cào cào vào miệng cho chim con ăn, ta phải nhúng con cào cào đó vào nước, vừa để cho chim dễ nuốt mỗi, mặt khác đó cũng là cách tiếp nước cho chim con uống.

Một chi tiết khác mà quý vị cũng đã biết rành là chim con rất cần được ủ ấm cho đến khi đã khôn lớn, tức là tự

biết ăn mà sống. Nếu lơ là trong khâu cho chim con uống nước và ủ ấm cho nó thì chim con không sống được là phải!

Thức ăn của Chích Chòe Đất cũng là thức ăn của Chích Chòe Than: vãn bột đậu phộng trộn trứng, vãn cào cào, sâu tươi, sâu khô, trứng kiến. Cách tập dượt cho chim hót hay cũng không ngoài cách phải đem chim đi dượt, hoặc là cho nó nghe băng cassette, trong đó thâu giọng chim Chích Chòe Than cũng có kết quả tốt.

Khi căng lửa, Chích Chòe Đất cũng siêng hót và hót rất hay. Giọng hót của nó chẳng khác gì giọng Chích Chòe Than, chỉ hơi nhỏ hơn một chút. Khi hót, đuôi chim gập lên gập xuống hình thức như múa vậy, thấy vững vui mắt.

Do Chích Chòe Đất có thân mình nhỏ, nên lồng nuôi chỉ cần lớn hơn lồng chim Khoen một chút, khoảng 48 nan là vừa. Hiện nay, ngoài thị trường có bán loại lồng dành riêng nuôi Chích Chòe Đất trông cũng đẹp. Hình thức cũng tựa tựa như lồng nuôi chim Chích Chòe Than, nhưng đường kính chỉ nhích hơn lồng chim Khoen, và chiều cao thì cao hơn, khoảng trên dưới 30 phân.

Thỉnh thoảng, ở chợ chim chúng tôi cũng thấy bán loại chim chuyền và được nhiều người chọn mua. Chim

chuyên thì dễ nuôi, khó bị chết, lại không tốn công chăm sóc như nuôi chim con.

Tuy Chích Chòe Đất hót cũng hay, nhưng từ trước đến nay vẫn chưa nơi đâu tổ chức thi hót loại chim này. Trong khi đó thì chim Khoen (hay Vành Khuyên) thân hình nhỏ hơn nó và giọng líu cũng nhỏ, nhưng thính thoảng vẫn được vài Câu Lạc Bộ chơi chim tổ chức thi hót, và rất được giới chơi chim hoan nghênh.

Viết xong ngày 4 tháng 3 năm 1997

VIỆT CHƯƠNG (Nguyễn Tú)

MỤC LỤC

Chích Chòe Than, chú chim rừng dễ mến.....	9
Chích Chòe Than, chàng ca sĩ tài hoa.....	17
Chích Chòe Than, con chim “văn võ song toàn”.....	26
Mùa sinh sản của Chích Chòe Than.....	32
Mùa thay lông của Chích Chòe Than.....	42
Thay lông bất định kỳ.....	48
Cách nuôi Chích Chòe Than con.....	57
Cách nuôi Chích Chòe Than bồi.....	66
Cách nuôi Chích Chòe Than “chuyên”.....	74
Cách chọn nuôi Chích Chòe Than để thi hát.....	80
Cách chọn và nuôi Chích Chòe Than để thi đá.....	88
Thi hát Chích Chòe Than và cách chấm điểm.....	102
Thi đá Chích Chòe Than và cách chấm điểm.....	111
Chim suy và cách nuôi dưỡng.....	119
Cách nuôi dưỡng để chim sung sức.....	126
Nuôi dưỡng Chích Chòe Than đá thua.....	129
Phụ lục:	
Chích chòe đất.....	135

NGHỆ THUẬT NUÔI CHIM

Chích Chòe Than

LUYỆN THI ĐÁ- THI HÓT

VIỆT CHƯƠNG

Tái bản

Chịu trách nhiệm xuất bản:

TRƯƠNG HẠNH

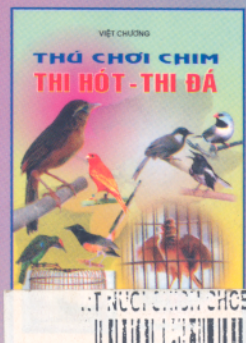
Biên tập:

BÙI TẤN TIẾN

Sửa bản in:

DIÊN VỸ

In 1000 bản, khổ 13 x 19cm. In tại XN in NXB Giao Thông Vận tải. Giấy chấp nhận ĐKKHXB số 1683/CXB- QLXB, Cục XB cấp ngày 07.12.2001. Giấy Trích ngang số 11/ MT-TNKH do NXBMT cấp ngày 15.1.2002. In xong và nộp lưu chiểu quý 1.2002.

¥616 8 8

VIỆT NAM CHIC...
 011000 011000
 250000 13,500

Giá: 13.500đ